ASOS JOURNAL
The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 5, Eylül 2014, s. 309-368

Lütfi ŞEYBAN[1]
Ayşenur ALTUN
Neziha BEZCİ
Metehan COŞKUN
Hilal DEĞİRMENCİ
Şule KOÇ
Handan KOÇYİĞİT
Gamze ÖZTÜRK

İZMİT MAŞÛKİYE MERKEZ CÂMİİ HAZÎRESİ'NDE BULUNAN OSMANLI MEZAR TAŞLARI

Özet

Maşûkiye'nin Osmanlı dönemi mezarlığı ve mezar taşları, 18.-20. yüzyıllar arasını kapsamakta ve gerek şekilleri ve gerekse içerikleri bakımından ekserisi vasıflı birer tarihî eser durumundadırlar. Ne var ki, Türkiye ve diğer İslam ülkelerinde cehalet kaynaklı ilgisizlik, hatta tahribat yüzünden bu eserler bugün korumasız ve bakımsız kalmaktadır. Maşûkiye mezar taşları, bu beldenin kültür tarihi bakımından değerli bir hazinedir. Bu bakımdan bu eserlerin sanat tarihi metodolojisine uygun şekilde tespit, kataloglama ve çözümlemelerinin yapılarak bir bilimsel yayın haline getirilmesi büyük önem arz etmektedir. Bugün Maşûkiye, Kocaeli ilinin Kartepe ilçesine bağlı bir köydür. Dolayısıyla tarihi İzmit ile ortaktır. Kartepe'ye gelince, burası Kocaeli'nin yeni ilçelerinden biridir. Taşınır ve taşınmaz kültür varlıkları mirası bakımından Kartepe önemli bir yerdir. Ancak Kartepe'nin asıl kültürel mirası, halkının kültürel çeşitliliğidir.

Maşûkiye Merkez Câmii, Maşûkiye Köyü'nün doğu tarafında yer almakta ve eski câminin yerine yapılmış tamamen yeni yapım bir bina durumundadır. Câminin hazîresi yani mezarlığı ise ortadan açılan bir yol ile ikiye bölünmüş ve yolun çevresi avlu duvarıyla çevrilmiştir. Hazîredeki mezar taşlarında rastlanan süslemelerde

[1] Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü

çoğunlukla bitkisel, nesneli ve yazılı bezemelerin oluşturduğu biçimler kullanılmıştır. Osmanlı mezar taşlarının dili, edebiyattaki teşhis (şahıslaştırma) ve intak (konuşturma) sanatlarıyla açıklanabilecek şekilde adeta mezardaki ölüyü canlı bir kişi gibi algılatmakta ve onu konuşturmaktadır. Sosyal açıdan incelendiğinde Maşûkiye mezar taşlarının çoğu Çerkes asıllı insanlara aittir. Çerkesler, Kuzey Kafkasya'nın yerli halkıdır. Maşûkiye'deki mezar taşlarında yapılan köken vurgulamaları Çerkeslerin geldikleri bölge ve soylarını ne kadar önemsediklerini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, mezar taşı, Maşûkiye, İzmit, sanat tarihi.

OTTOMAN GRAVESTONES OF MASHUQIYA CENTRAL MOSQUE IN IZMIT (NICOMEDIA)

Abstract

Ottoman cemetery and gravestones in Mashuqiya, are accepted as historical artifacts in terms of their shape and content. These gravestones were erected between 18th and 20th centuries. However, these artifacts is not protected and cared properly today because of ignorance and neglect in Turkey and other Islamic countries. Gravestones in Mashuqiya are precious treasures in terms of cultural history of the town. It is very important that these artifacts should be identified, categorized and analysed by the methodology of history of art and then scientifict publication should be made. Today Mashuqiya is a village in Kartepe district of Kocaeli. Thus Mashuqiya is sharing common history with Izmit. Regarding Kartepe, it is a new district of Kocaeli. Kartepe is an important place with regards to movable and immovable cultural property heritage. But the major cultural heritage of Kartepe is the cultural diversity of people living there.

Central Mosque of Mashuqiya is in the east side of the town and it's a totally new Mosque which replaced the old one. Cemetery of the Mosque (hazîre) is divided into two by a road. This road is surrounded by a yard wall. Figures which are made of vegetal and written ornaments were generally used in the gravestones. These gravestones could almost speak for the dead people. This situation can be explained by figure of speeches in literature like personification. Gravestones in Mashuqiya mostly belong to the people of Circassian descent. Circassians are the native people of North Caucasia. Emphases on origins in the gravestones show us that Circassians pay much attention to their area and ancestors.

Keywords: Ottoman, gravestone, Mashuqiya, Izmit (Nicomedia), art history.

GİRİŞ

Osmanlı mezarlıkları ve mezar taşları dün olduğu gibi bugün de her kesimden insanın ilgisini çeker niteliktedir. Çünkü bu mezarlıklar, endamlı servileri, rengârenk çiçekleri ve sanat eseri taşlarıyla insana huzur veren mekânlardır. Eski mezarlıklarımızda, ölümün insana ürperti veren soğuk yüzü görülmez. Çünkü İslam medeniyeti bu yerleri birer mânevi istirahat bahçesine çevirmiştir.

Türk tarihinin başlangıcından bu yana Türklerde ölü defin ve mezar geleneği, değişik dönemlerde farklılıklar göstermiş olsa da ana hatlarıyla izlerini korumuştur.[2] Türk şehirlerinin geçmişine şahitlik eden birer belge özelliği taşıyan mezar taşları, yapıldıkları çevre ve dönemin inançları, sanat gelenekleri ile iktisadi ve sosyal şartlarının ortak eseridir. Dolayısıyla döneminin sanat zevki, tarihi ve kültürünü yansıtırlar. Ayrıca bulunduğu yerin askeri, sosyal, kültürel, dinsel, ekonomik ve ticari durumlarını öğrenmede verdiği bilgiler nedeniyle de oldukça önemlidir ve bu açıdan başta sanat tarihi ve tarih olmak üzere birçok bilim dalındaki araştırmalar için kaynak niteliğine sahiptirler.[3]

Tarih boyunca değişen ve gelişen sanat değerlerine bağlı olarak sahip oldukları estetik değerler bakımından Türk mezar taşları, kitâbeleri ve süslemeleri ile bulundukları mezarlıklara adeta birer açıkhava müzesi havası vermektedirler. Bu açıdan bakıldığında Osmanlı mezar taşları, geçmişten günümüze yansıyan en tarafsız sanat eserleri arasında yer almaktadır.[4] Belki bundan daha da önemlisi bu taşlar, Türk şehirlerinin bir bakıma tapu senetleridir.[5]

Mezar taşı kitâbeleri yapıları itibarıyla sanat ve estetiğin konusu olmuşlardır. Çünkü çok ince taş işçiliği, çeşitlilik arz eden başlıkları, taşıdıkları edebî ifadeler ve yazı sanatının güzel örneklerini sunmaları onları önemli kılmıştır. Ayrıca kişi ile ilgili en doğru bilgiler de mezar taşlarından elde edilmektedir.[6]

A. MAŞÛKİYE'NİN TARİHÇESİ

Bugün Maşûkiye, Kocaeli ilinin Kartepe ilçesine bağlı bir köydür. Dolayısıyla tarihi İzmit ile ortaktır. Avrupa'yı Asya'ya bağlayan yol üzerinde bulunan İzmit, milattan önceki yüzyıllarda kurucusu *Nikomedia*'nın adıyla anılmış, Osmanlılar tarafından fethinden sonra Türk hâkimiyeti altına girmiş ve bölgenin fâtihi olan Gâzi Akçakoca'dan dolayı "Kocaili" adını almıştır. Kocaeli vilayetinin merkezi olarak İzmit, konumu açısından Marmara denizi kıyısında kendi adıyla anılan körfezin sonunda bulunmaktadır. Osmanlı kaynaklarında İznikmid şeklinde de geçmektedir. 17. Yüzyılda yazılmış yabancı kaynaklarda ve Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde ise halkın şehri İzmit olarak adlandırdığı ifade edilmiştir. Günümüzde modern bir sanayi kenti olan İzmit, zengin bir tarihsel geçmiş de barındırmaktadır. 20 Nisan 1924 tarihinde İzmit ili, Kocaeli adını almış ve İzmit ise merkez ilçe yapılmıştır.[7]

Kartepe'ye gelince, burası Kocaeli'nin yeni ilçelerinden biridir. İlin güneydoğu ucunda yer almaktadır. İlçe, ismini Samanlı Dağları adı verilen dağ sırasının en yüksek noktasını oluşturan ve yüksekliği 1602 m'ye ulaşan Kartepe'den (eski adı Keltepe) almaktadır. Doğusunda Sakarya'nın Sapanca ilçesi, batısında Kocaeli'nin Başiskele ilçesi, kuzeyinde aynı ilin İzmit ilçesi ve güneydoğusunda ise Sakarya'nın Pamukova ilçesi ile komşudur.[8] Kartepe

---

[2] Faruk Karaca, "Ölümle İlgili Davranış Örüntüleri Açısından Modern Batı ve Türk İslam Kültürü", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 12 (Erzurum 1999), s. 75

[3] Mustafa Aylar, *Orhangazi İlçesinde ve Köylerinde Osmanlı Döneminden Kalma Mezar Taşları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Ü., Balıkesir 2012, s. 1 (Önsöz)

[4] Emine Baş, *Edirne Beylerbeyi Câmii Haziresi'nde Bulunan Mezar Taşları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Ü., Edirne 2009, s.

[5] Aylar, s. 3

[6] Süleyman Berk, *Zamanı Aşan Taşlar*, Zeytinburnu Belediyesi, İstanbul 2006, s. 11

[7] Mehmet Kaya, *XIX. Yüzyılda İzmit (Kocaili) Sancağı'nın Demografik Durumu ve İskân Siyaseti*, *http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/38/320.pdf*, 18.06. 2014, s. 61; Oğuz Polatel, "Nikomedia'dan İzmit'e Bir Kent Adının Dönüşümü", *History Studies*, Prof. Dr. Enver Konukçu Armağanı (2012), s. 279

[8] Metin Tuncel, "Kartepe İlçesinin Coğrafi Özellikleri", *Kartepe*, Kartepe Belediyesi Kültür Yayınları, Kocaeli 2013, I, 3

aynı zamanda bütün güzergâhların kesiştiği bir konumda ve tarihi İpek Yolu üzerinde yer almaktadır.[9]

Taşınır ve taşınmaz kültür varlıkları mirası bakımından Kartepe önemli bir yerdir. Ancak Kartepe'nin asıl mirası, halkının kültürel çeşitliliğidir. Laz, Çerkes, Abaza, Gürcü ve Türkmen (Manav) gibi farklı ırklardan oluşan yerel halk doğal olarak dil, kıyafet, eğlence ve kutlamalarında da farklı zenginliğe sahiptir.[10]

Kaynaklarda İzmit'e bağlı bir köy şeklinde geçen Maşûkiye'ye, 1860'lı yıllarda Çerkes-Abaza asıllı bir grubun, Rusya'da muhtemel bir ihtilale karşı Osmanlı Sarayı ile işbirliği yapmak amacıyla geldiği ve Çerkeslerin arasından Murat Bey'in 1862-1863 yıllarında Maşûkiye'nin kurulmasına öncülük ettiği kayıtlıdır. 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi (93 Harbi) sırasında Batum'dan Sapanca'ya gelen Mahde (Mohti) adı verilen bir Laz grubu oradan Maşûkiye'ye gelip yerleşmiştir. Daha sonra 1950 yılında Romanya'dan bir muhâcir (büyük ihtimalle Türkmen asıllı göçmenler) grup gelmiş ancak bunların büyük bölümü Maşûkiye'ye yerleşmeyerek Bursa ve çevre illere gitmişlerdir.[11] Maşûkiye, 6 Zilkade 1318 (25 Şubat 1901) tarihinde, çevresindeki köylerin kendisine bağlanması suretiyle bir merkez köye dönüştürülmüş ve burada müdüriyet kurulmuştur. Şu anda 2600 haneye sahip olan Maşûkiye'nin Çınarlı ve Soğuksu olmak üzere iki mahallesi mevcuttur.[12]

B. MAŞÛKİYE MERKEZ CÂMİİ HAZÎRESİ'NDE BULUNAN OSMANLI MEZAR TAŞLARI

1. Maşûkiye Merkez Câmii ve Hazîresi

Maşûkiye Merkez Câmii, Maşûkiye Köyü'nün doğu tarafında yer almakta ve eski câminin yerine yapılmış tamamen yeni yapım bir bina durumundadır. Osmanlı Arşiv belgelerine göre câmi, 4 Rebiulâhir 1293 (29 Nisan 1876) tarihinden kısa süre önce yeniden yapılmış; 3 Safer 1317 (13 Haziran 1899) tarihinde ise tamir edildiği kayıtlıdır.[13] Câminin hazîresi yani mezarlığı ise ortadan açılan bir yol ile ikiye bölünmüş ve yolun çevresi avlu duvarıyla çevrilmiştir. Bölünen hazîrenin ilk kısmı câmiye bitişik, sağ kanat diye adlandırdığımız ikinci kısmı ise câminin karşısında yer almaktadır. Bugün kullanıma veya ziyarete açık olmayan mezarlığın herhangi bir bakım gördüğünü söylemek de mümkün değildir.

Maşûkiye Merkez Câmii Hazîresi'ndeki en eski tarihli Osmanlı mezar taşının 1795 yılına ait olduğu ve mezarlarda bulunan taşların taş malzeme kullanılarak yapıldığı görülmüştür. Bugün, ana kısımda 42 ve bölünmüş kısımda 19 olmak üzere hazîrede toplam 61 adet mezar taşı bulunmaktadır. Ana kısımdaki 32 adet mezarın baş ve ayak şâhideleri mevcuttur. 7 Adet mezarın sadece baş şâhidesi, 4 adedinin de yalnızca ayak şâhidesi bulunabilmiştir. Taşlardan 11 adedi kırık durumdadır. Sağ kanattaki mezarlardan ise 13 adedinin baş ve ayak şâhidelerinin, 6 adedinin de yalnızca baş şâhidesinin mevcut olduğu görülmüştür.

Ana hazîrede incelenen 42 adet mezar taşının 16 adedi erkeklere, 22 adedi kadınlara ait mezar taşlarıdır. Sağ kanatta incelenen 19 adet mezar taşının ise 8 adedi erkeklere, 8 adedi

---

[9] Enver Konukçu, "Türkler Öncesinde Kartepe Bölgesi", *Kartepe*, Kartepe Belediyesi Kültür Yanları, Kocaeli 2013, I, 17

[10] Derman Küçükaltan-A. Kubaş, T. Ü. Polat, "Turizm Potansiyeli Yönüyle Kartepe", *Kartepe*, Kartepe Belediyesi Kültür Yayınları, Kocaeli 2013, I, 498

[11] Küçükaltan, s. 453

[12] BOA (Başbakanlık Osmanlı Arşivi), DH.TMIK.S., 33/105; Tuncel, s. 4

[13] BOA, MF.MKT., 34/92; BOA, İ.EV., 21/1317; BOA, BEO, 1323/99219; BOA, Ş.D., 148/36

kadınlara, 3 adedi de çocuklara (ikisi erkek, biri kız) ait mezar taşlarıdır. Bu taşlar 1795 ile 1906 yıllarına ait dönemler içerisinde yapılmıştır.

2. Maşûkiye Merkez Câmii Hazîresi Osmanlı Mezar Taşlarındaki Başlıklar, Semboller ve Süslemeler

Hazîrede bulunan erkeklere ait mezar taşlarında fesli ve sarıklı olmak üzere iki çeşit mezar taşı başlığı görülmektedir. Kadınlara ait mezar taşlarında ise *üçlü gül buketi*, *tekli gül buketi*, *gülçe tepelik* ve *hotoz* olmak üzere dört çeşit mezar taşı başlığı bulunmaktadır.

Kadınların mezar taşları, kadının zarafetini ön plâna çıkarır tarzda çiçekler ve çeşitli süslemeler taşımaktadır. Bunlardan *hotoz* adı verilen başlık, belirlenmesi kolay olan bir başlık çeşididir. Genellikle basık yarım küre şeklinde olan bu başlıklar, bazen dilimli ya da halkalı olabilmekte, bazı örneklerde ise yüzeyin dönemin üslubuna ait desenlerle bezendiği görülmektedir. Boyun kısımları çoğunlukla çiçek demetleri ile bezeli olmakla birlikte, maddi gücünü yansıtmak isteyenlerin, muhtemelen sağlıklarında sahip oldukları kolye, gerdanlık gibi ziynet eşyalarını nakşettirdikleri de görülmektedir. Onlar da kendi sosyal statülerini herhalde böyle belirtmişlerdir.[14]

Hanımların mezar taşları bu şekilde gruplandırılırken, erkeklerin mezar taşları daha çeşitlidir. Çünkü erkeklerin mezar taşlarında bulunan başlıklar, mezar sahibinin meslek ve meşrebine göre yapılmaktadır. Bu mezar taşı başlıkları kendi içinde en sade şekliyle sarıklı, kavuklu, başlıklı ve fesli olarak dörde ayrılabilir. Erken dönem Osmanlı mezar taşlarında sarıklı başlık hemen hiç görülmezdi. Sarıklı mezar taşlarının ilk örneklerinde kalın ve yukarıdan aşağıya dilimli sarıklarda içerideki başlığın sivri tepesi az da olsa görülürdü. Daha çok 16. yüzyılda kullanılan bu sarık çeşidini Eyüp'te Sokullu Mehmet Paşa Türbesi'ndeki birçok mezar taşında görmek mümkündür. Mezar taşlarındaki sarıkların bir başka çeşidi ise, çapraz dilimli sarıklardır. Minyatürlerde, Çelebi Mehmet ve Fatih'in de giydiğini gördüğümüz bu sarık, kalın ve ensiz bir şekilde sarılmaktadır. Sarıklı mezar taşlarının son örneği olan kafes dilimli sarıklarda ise içerideki başlık daha çok görülmektedir. Bu başlıklarda alttan itibaren yarısına kadar sarık kumaşı kafes oluşturacak şekilde çapraz sarılmaktadır. Bu tarz sarıkları daha çok müderrisler ve defter emîni gibi görevliler giymektedir.[15]

Maşûkiye Merkez Câmii Hazîresi'nde bulunan mezar taşlarının yalnız bir adedinde sarıklı başlık kullanılmıştır. Bu baş şâhidesi birinci mezarlıktaki 8 numaralı mezarın taşına aittir ve sarık, âlim sarığı olarak nitelendirilmektedir.

Mezar taşlarında 1828 yılından itibaren giyilmeye başlanan fes, çok görülen başlık biçimlerinden birisidir. Fes hangi padişaha aitse mezarda yatan kişi de o zamanın padişahı döneminde yaşamış demektir. II. Mahmud döneminde (1808-1839) feslerin en güzel örneklerini görmek mümkündür. Bu dönemde giyilen feslere *Mahmudî fes* denir. Sultan Abdülaziz döneminde (1861-1876) kullanılan feslere *Azizî fes*, Sultan I. Abdülhamit döneminde (1774-1789) giyilen feslere de *Hamidî fes* adı verilmiştir. Maşûkiye Merkez Câmii'nde bulunan fesli başlıkların tamamı *Azizî fes* olarak tespit edilmiştir.[16]

Hazîredeki mezar taşlarında rastlanan süslemelere gelince, burada çoğunlukla bitkisel, nesneli ve yazılı bezemelerin oluşturduğu biçimler kullanılmıştır. Mezar taşlarının

---

[14] Berk, s. 33

[15] Talha Uğurluel, "Osmanlı Mezar Taşlarının Dili", *Sızıntı Dergisi*, S. 294 (2003), s. 21

[16] Lütfi Şeyban, *Osmanlı Dönemi Taraklı Mezar Taşları ve Kitâbeleri*, Sakarya Büyükşehir Belediyesi, Adapazarı 2007, s. 143 (Hüseyin Kutlu, *Kaybolan Medeniyetimiz Hekimoğlu Ali Paşa Câmii Haziresindeki Tarihi Mezar Taşları*, Damla Yayınevi, İstanbul 2005'den naklen)

süslemelerinde yer verilen asma, üzüm, ay-yıldız, hayat ağacı, penç, hatâyî ve gülbezek işlemeleri Türk süsleme sanatlarında çeşitli anlamlara işaret etmektedir. Bunlardan asma, ince dallı sarmaşık bir bitkidir. Yaprakları yarım sarmal ve üç beş parçalıdır. Çiçekleri salkımdır. Asma yaprağı ve dalı cennet bitkisi olduğu düşünüldüğü için insanlar tarafından sevilen bir motif olmuştur. Asmanın üzümü ise bereket, bolluk ve hayatı simgelemektedir.[17]

Mezar taşlarında en yaygın kullanılan ağaç sembollerinden biri *hayat ağacı* motifidir. Bu motif, Orta Asya kökenli olup, kullanımı M.Ö 8. yüzyıllara kadar inmektedir. Hayat ağacı ve dalındaki kuş figürleri ölünün kendisini temsil etmekte ve onun Allah katına yükselmesini sembolize etmektedir. Hayat ağacı bolluk ve bereketin simgesidir. Meyveli ağaç ise insan-ı kâmili temsil etmektedir.[18]

Hazîrede rastlanan bir diğer süsleme öğesi olarak hatâyîler, kökeni hiç belli olmayacak kadar stilize edilmiş çiçek motifleridir. Çin ve Orta Asya'nın etkisi altında oluşan Anadolu Selçuklu sanatında basit ve ilkel görünümlerde iken, 15. yüzyılda Çin sanatının etkisiyle çok süslü biçimler kazanmıştır. Buna karşın 16. yüzyılda en has Türk karakteriyle zenginleşmiştir.[19] Pençler ise gül, gül goncası, papatya ve benzeri çiçeklerin kuşbakışı görünüşünün stilize edilerek çizilmiş şekilleridir. Çiçekler yapraklarına göre biçimlendirilirler. Pençberk 5'li yaprak demektir. 13. ve 14. yüzyıllarda, o çağa kadar süsleme sanatında yaygın olan rumîlerin ve geometrik düzenlemelerin yerini hatâyî motifi ile 15. yüzyılda narçiçeği, nergis, sümbül gibi çiçeklerin de katılımıyla natüralist düzenlemeler almaya başlamıştır.

Gelinlik çağında ölen genç kızların mezar taşlarına işlenen *ters lâle* yahut *ağlayan gelin* çiçeği, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da baharda açan, çiçekleri aşağıya bakan bitkidir. Ters lâle, Hıristiyanlıkta da kutsal sayılan bir çiçektir. Onlara göre İsa çarmıha gerildiğinde Meryem'in döktüğü gözyaşlarıyla yetiştiğine inanılan bu çiçek, Asurlularda her sabah göbeğinden su akıttığı için ağlayan lâle adıyla anılmaktaydı.[20]

Nesneli bezemelerde rastlanan öğelere gelince, bunlar *vazo* ve *ay-yıldız* motifleridir. Vazoya çiçek yerleştirme mefhumunun Uzak Doğu'da ortaya çıkıp, Çin ile oluşan münasebetler sonucu Türklerce benimsenmesinden sonra kaplı çiçek motifi görülmeye başlanmıştır. Vazo motifi duvar çinilerinde, seramiklerde, taş ve mermer üzerinde, özellikle çeşmeler ve mezar taşlarında, eski resim ve minyatürlerde, tezhiplerde, tahta üzerindeki nakışlarda, sedef işlerinde, kâğıt oymacılığında ve pekçok işleme örneklerinde beğenilen bir motif olarak kullanılmıştır.[21]

3. Merkez Câmii Hazîresinin Krokisi

---

[17] Baş, s. 556
[18] Şeyban, s. 146
[19] Baş, s. 559
[20] Şeyban, s. 152
[21] Kâmil Biçici, "Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığında Bulunan Süslemeli Mezar Taşları", *Sosyal Bilimler Dergisi*, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, S. 20 (2008), s. 720

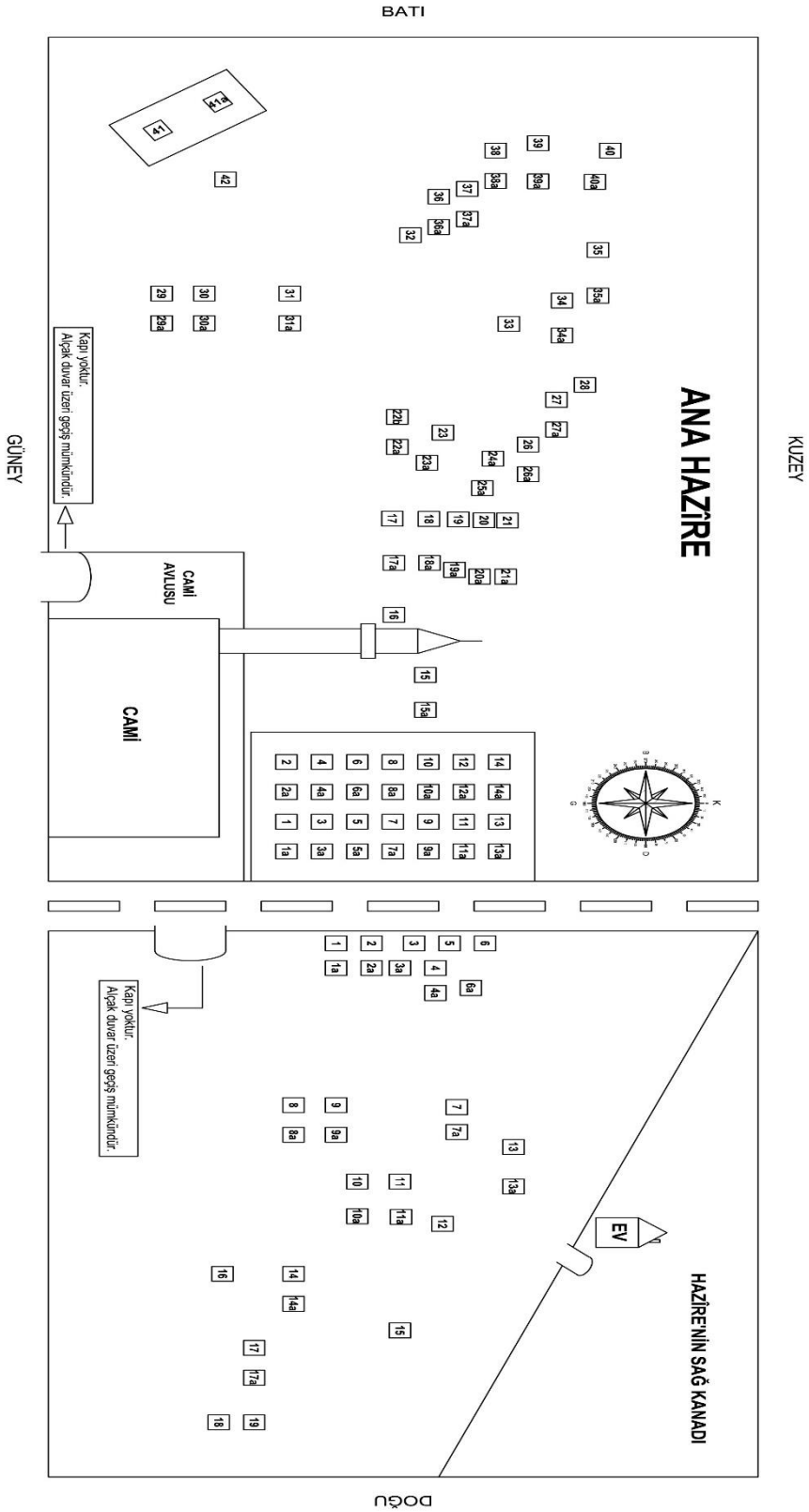

4. Maşûkiye Merkez Câmii Ana Hazîresi Mezar Taşları Çözümlemeleri

Mezar Taşı No. 1:

Tarihi: Hicri 15 Receb 1302 (Miladi 30 Nisan 1885)

Kime Ait Olduğu: Laz Hacı Ali Rıza Efendinin kerimesi Mahcemâl Hanım

Kitâbesi:
-Âh mine'l-mevt[22]
-Genc iken kıydı felek cânıma rahmeylemeyüb[23]
-Gûş iden[24] kıssa-i hicrânımı[25] kan ağladılar
-Şeb-i târikleri[26] gördükte aceb sanma müntehâ[27]
-Mâtem-i mevtim için karalar bağladılar
-Derbend-i Maşûkiye Karyesinde[28] meskûn[29]
-Laz Hacı Ali Rıza Efendinin
-Kerîmesi[30] merhûme Mahcemâl
-Hanım rûhiçûn el-Fâtiha
-Sinnî[31] 16 Sene 1302 fî Receb 15

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 150 cm. En: 30-25 cm. Et Kalınlığı: 5 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 105 cm. En: 26-30 cm. Et K.: 4 cm.

Konu: Bitkisel (kıvrık dal, çiçek, yaprak) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgen gövdeye yakın formlu olan şâhidenin üst kısmında bir gülçe tepelik bulunmaktadır. Kitâbenin bulunduğu kısımların kenarları S kıvrımlara sahiptir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde dizilmiş olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 9 satır hâlinde kabartma tekniğiyle verilmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmı gülçe başlık, gövdesi dikdörtgene yakın biçimlidir. Süsleme olarak bitkisel konulu bir kompozisyon işlenmiştir. Şâhidenin alt tarafından en üst kısmına doğru uzanan helezonik kıvrımlı, yapraklı bir dal ve ucunda bir penç tasvir edilmiştir.

Mezar Taşı No. 2:

Tarihi: 28 Rebîulâhir1324 (21 Haziran 1906)

Kime Ait Olduğu: Ûmerây-ı Çerakise'den Hacı Mustafa Beyzâde Murad Beyin Kerîmesi Melek Hanım

Kitâbesi:
-Hüve'l-Hayyul el-Kayyûm[32]
-Gitti elden bugün ol duhter-i perverde-nâz[33]
-Karalar giydi bütün ağladı şâm-u sehar[34] vâh
-Derd-i buhrânla[35] iki çocuğunu kıldı yetîm
-Genc iken terk-i hayât etti kerîmem[36] meleğim vâh
-Ubuh Kabîlesinden Ûmerây-ı Çerakise'den[37]
-Hacı Mustafa Beyzâde Murad Beyin
-Kerîmesi Melek Hanımın rûhuna Fâtiha
-28 Rebîulâhir1324

Tipi: Şâhideli mezardır.

[22] Âh ölüm âh!
[23] Merhamet etmeyip.
[24] Duyan, işiten. Bakınız: Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*, neşreden: Ahmed Cevdet, Dersaadet, İstanbul 1317, s. 1213
[25] Ayrılık. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1516
[26] Karanlık gece. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 767-372
[27] Son. Bkz. e*l-Mu'cemü'l-vecîz*, Mecma'u'l-Lügati'l-Arabiyye, Mısır 1980, s. 637
[28] Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî, s. 1068*
[29] İçinde ikâmet olunan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1344
[30] Kız çocuk. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1162
[31] Yaşım. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 759
[32] O diri ve tüm mahlûkatı, yeri göğü ayakta tutandır.
[33] Nazlı büyütülmüş kız çocuğu. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 603
[34] Akşam-sabah. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 766-711
[35] Bunalım, kriz. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 281
[36] Kız çocuk. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1162
[37] Çerkes emîrleri ya da önde gelenleri. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 165

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 155 cm. En: 43-36 cm. Et K.: 4 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 136 cm. En: 35-27 cm. Et K.: 4 cm.

Konu: Bitkisel (kıvrık dal, hayat ağacı, çiçek) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Üst kısmı beyzi ve aşağıya doğru incelen bir dikdörtgen forma sahip taşın tepesinde, iki tarafa çıkma yapan yapraklar üzerinde bir gülçe tepelik bulunmaktadır. Kitâbenin bulunduğu kısımdaki yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde dizilmiş olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 8 satır hâlinde kabartma tekniğiyle verilmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmı yelpaze biçiminde düzenlenmiş bir başlık üzerine işli, üçlü gülbezek ve bunun iki yanında birer penç ve çiçek tasvirinden ibarettir. Süsleme olarak bitkisel konulu bir kompozisyon işlenmiştir. Şâhidenin alt tarafından en üst kısmına doğru, birbiriyle kesişen S kıvrımlı dallar yapraklarla sonlanmaktadır. Bu kıvrımlarla oluşturulan boşluğa ise hayat ağacı yerleştirilmiştir.

Mezar Taşı No. 3:

Tarihi: 13 Kânûnuevvel 1295 (11 Muharrem 1297/25 Aralık 1879)

Kime Ait Olduğu: İmam Hopalı Eşref Hanedândan Câtânzâde merhûm Hacı Ali Rıza Efendinin mahdûmu Ahmed Bey

Kitâbesi:
-Hüve'l-Mu'în el-Bâkî[38]
-Rûz-i rûşenler[39] siyâh oldu bana bahtım gibi
-Kurra-i aynım[40] ciğerparem firakından[41] berû
-Bir kamer tala'at[42] melek meşrep[43] melek peyker[44] idin
-Ben nice hicrân[45] ki sabreylerim şimdengerû
-Ubıh[46] Kabîlesinden Derbend-i Maşûkiye'de
-Meskûn İmam Hopalı Eşref Hanedândan
-Câtânzâde merhûm Hacı Ali Rıza Efendinin
-Mahdûmu[47] Ahmed Beyin rûhiçûn el-Fâtiha
-Fî 13 Kânûnuevvel 1295

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Erkek mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 128 cm. En: 23.5 cm. Et K.: 4 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 95 cm. En: 23 cm. Et K.: 4 cm.

Konu: Bitkisel (yaprak) ve nesneli (fiyonk, başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında fes biçiminde bir başlık yer almaktadır. Fesin üst yanından alta doğru bir püskül inmektedir. Bu fes tipi, *Azizî Fes* olarak nitelendirilmektedir. Kitâbenin üst kısmında bir fiyonk biçimi içerisinde S biçimli bir oyuk, bu motifin içinden iki yana uzanan dalların ucunda da yapraklar yer almaktadır. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmış olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 10 satır hâlinde kabartma

[38] O çok yardım eden ve sonsuz olandır.
[39] Aydınlık gün. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 674
[40] Göz nuru. Bkz. *el-Mu'cemü'l-vecîz*, s. 496
[41] Ayrılık. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 986
[42] Doğdu. Bkz. *el-Mu'cemü'l-vecîz*, s. 393
[43] Karakter, huy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1351
[44] Yüz, surat, çehre. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 367
[45] Ayrılık. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1516
[46] L. I. Lavrov, "Vubıkhlar Hakkında Etnografik Bir Araştırma", *Kafkasya Gerçeği*, S. 8, Samsun (1992), s. 47
[47] Oğul, erkek evlat. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1358

tekniğiyle işlenmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmı yelpaze biçiminde düzenlenmiş bir başlık ve yelpazenin beline dolanmış bir kuşaktan oluşmaktadır. Gövdesi yukarı doğru genişleyen bir dikdörtgen biçimindeyken, üstte beyzi olarak başlık kısmına bağlanmaktadır. Gövde kısmında günümüze ulaşmış herhangi bir yazı veya süsleme öğesine rastlanmamaktadır.

Mezar Taşı No. 4

Tarihi: 9 Ramazan 1324 (27 Ekim 1906)

Kime Ait Olduğu: Ümerâ-yı Çerakise'den Merhûm Hacı Mustafa Beyzâde Vuçbe Hacı Murâd Bey

Kitâbesi:
-Hüve'l-Mu'în el-Kerîm[48]
-Yâ İlâhî ol mübarek ism-i pâkin[49] izzeti
-Hem Resûlün Fahr-ı Âlem[50] Şâh-ı Kevneyn[51] hurmeti
-Eyle kabrim ravza-i cennet[52] Yâ İlâhe'l-Âlemîn
-Gece gündüz eylesinler hûr u ğılmân[53] hizmeti
-Derbend-i Maşûkiye Karyesinden[54] Ubuh
-Kabîlesi Ümerâ-yı Çerakise'den[55] merhûm Hacı
-Mustafa Beyzâde Vuçbe merhûm Hacı Murâd
-Bey rûhuna Fâtiha Sene 1324
-Fî 9 Ramazan

[48] O çok yardımcı ve cömerttir.
[49] Temiz isim. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 345
[50] Âlemin kendisi ile övündüğü zât. Peygamber efendimiz Muhammed aleyhisselâm için kullanılan saygı ifâdesi. Bkz. *el-Mu'cemü'l-vecîz*, s. 464
[51] Hem dünyanın hem ahiretin efendisi. Hz. Muhammed (sav)için kullanılır. Bkz. *el-Mu'cemü'l-vecîz*, s. 545
[52] Cennet bahçesi. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 675
[53] Hûrîler ve ğulâmlar: Cennet kızları ve cennet oğlanları. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 562-968
[54] Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068
[55] Çerkes emîrleri veya liderleri. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 165

Tipi: Şâhideli mezardır. Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir. Türü: Erkek mezarıdır. Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 124 cm. En: 34-26 cm. Et K.: 4.5 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 121 cm. En: 29-23 cm. Et K.: 5 cm.

Konu: Bitkisel (kıvrık dal, çiçek, yaprak, gülbezek) ve nesneli (başlık, vazo) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan şâhidenin üst kısmında fes biçimli bir başlık yer almaktadır. Fesin üst yanından alta doğru bir püskül inmektedir. Bu fes tipi *Azizî Fes* olarak nitelendirilmektedir. Gövdeden başlığa geçmeden hemen önce, üst kısmın her iki yanında uçları helezonik kıvrımlı dallar yer almaktadır. Bu dallar dikdörtgenin dışına taşmış vaziyettedir. Daların arasında kalan bölümde yine kıvrık dallardan oluşan bir süsleme bölümü yer almaktadır. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmıştır. Silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 9 satır hâlinde kabartma tekniği göze çarpmaktadır. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Aşağıdan yukarıya doğru genişleyen bir dikdörtgen biçimine sahip şâhidenin üst kısmını, biz vazonun içinden çıkan çiçek demeti işgâl etmektedir. Bu çiçek demeti üzerinde üçlü gülbezek ve onun da üzerinde bir penç yer almaktadır. Gülbezek üçlüsünün alt biriminin her iki yanında birer çiçek motifi, devamında çiçek demetini içeren vazodan ayrılmış iki kolla birleşmektedir. Taşın gövde kısmında, en altta kıvrımlı bir vazo bulunmaktadır. Vazonun içinde bir fidan ve dallarının uçlarında yapraklarla birlikte, helezonik kıvrımların uçlarında çiçekler yer almaktadır.

Mezar Taşı No. 5:

Tarihi: 1297 (1879/1880)

Kime Ait Olduğu: Catanzâde merhûm Hacı Ali Rıza Efendinin Kerîmesi Behice Hanım

Kitâbesi:
-Hüve'l-Mu'în el-Bâkî[56]
-Yâ Rab umarım lütfunu feyz-i ni'aminden[57]
-Affeyle bu şermendeyi[58] dûzah-ı eleminden[59]
-Serip yerlere geldim dâr-ı hânına[60] ben
-Reddetme İlâhî beni bab-ı kereminden
-İlâhî hâcetim bu dergâhından
-İnayet[61] kıl kemâl-i re'fetinden[62]
-Ubıh Kabîlesinden Derbend-i Maşûkiye'de
-Meskûn[63] İmam Hopalı Eşref Hanedânından
-Catanzâde merhûm Hacı Ali Rıza Efendinin
-Kerîmesi[64] merhûme[65] ve mağfûre[66]
-Behîce Hanım rûhuna el-Fâtiha
-1297

Tipi: Şâhideli mezardır. Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir. Türü: Kadın mezarıdır. Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 178 cm. En: 34.5 cm. Et K.: 4.5 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 103 cm. En: 31.5-26 cm. Et K.: 4 cm.

Konu: Bitkisel (yaprak, çiçek, gülbezek) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgen gövdeye yakın formlu olan şâhidenin üst kısmında üçlü gül buketi biçimli bir başlık bulunmaktadır. Kitâbenin bulunduğu kısımlar dört yönlü bir kenarsuyu tarafından kuşatılmaktadır. Bu kenarsuyunun içerisinde, tüm hattı çapraz dolaşan bir dal ve oluşturduğu boşlukların içerisinde pençler bulunmaktadır. En alt kısımda ise ters lâlelerden oluşan bir etek göze çarpar. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde dizilmiş olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 12 satır hâlinde kabartma tekniğiyle verilmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmındaki tepelik bölümü kırılmış vaziyettedir. Kırıldığı kısımda bir boyunluk olmasından, burada, baş şâhidesindekine benzer bir kompozisyon uygulandığı sonucuna ulaşmak mümkündür. Gövde kısmını yine baş şâhidesindekinin kopyası olan bir kenarsuyu dört yönde çevrelemektedir. Merkezde ise her iki yana simetrik ayrılan dallarla devam eden bir fidan yer almaktadır. Dalların üst kısımda bağlandığı büyük süsleme öğesi, tahrip olan kısmından arta kaldığı kadarıyla hataî öğesini anımsatmaktadır.

Mezar Taşı No. 6:

Tarihi: 24 Receb 1297 (19 Mayıs 1876)

Kime Ait Olduğu: Ubıh Kabîlesinden merhum Hacı Ali Beyin kerîmesi Fatma Hanım

Kitâbesi:
-Hüve'l-Bâkî[67]
-Bu merkad[68] sâhibi Fatma Hanım
-Şu gençlikte eyledi azm-i ukbâ[69]
-Gidüb hasretle bu fânî cihândan
-Kılub on ikisinde azm-i bâlâ[70]
-Aça firdevs Hak cennet kapûsın
-Makâmın eylesin firdevs-i a'lâ

[56] O çok yardm eden ve sonsuz olandır.
[57] Bol, bereketli nimetler. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1010-1479
[58] Utangaç. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 776
[59] Cehennem. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 625
[60] Senin yurduna. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 597
[61] İyilik, lütûf. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 953
[62] Çok esirgeme, çok bağışlama. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 655
[63] İçinde ikâmet olunan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1344
[64] Kız çocuk. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1162
[65] Rahmet-i İlâhiyeye mazhar olan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1323
[66] Mağfiret-i İlâhiyeye nâil olan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1375
[67] Dâimî olan, geçici olmayan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 262
[68] Mezar. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1326
[69] Ahiret. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 942
[70] Rûhu 12 yaşında göğe yükseldi. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 273

-Maşûkiye Karyesinden[71] Ubıh Kabîlesinden
-Merhûm Hacı Ali Beyin kerîmesi [72]
-Merhûme Fatma Hanım rûhuna Fâtiha
-1297 fî Receb 24

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 124 cm. En: 31-28.5 cm. Et K.: 5 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 103 cm. En: 29-27 cm. Et K.: 3 cm.

Konu: Bitkisel (çiçek, gülbezek, yaprak) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgen gövdeye yakın formlu olan şâhidenin üst kısmında üçlü gül buketi şekilli, çiçek demeti hâlinde bir başlık bulunmaktadır. Başlık üzerinde üçlü gülbezek ve başlığın, boyunluğun iki yanından gövdeye bağlandığı kısımlarda birer penç yer almaktadır. Kitâbenin bulunduğu kısımlar dört yönlü bir kenarsuyu tarafından kuşatılmaktadır. Bu kenarsuyunun içerisinde, tüm hattı çapraz dolaşan bir dal ve bu dolaşımdan oluşan boşlukların içerisinde pençler bulunmaktadır. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde dizilmiş olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 11 satır hâlinde kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmındaki tepelik bölümünde, baş şâhidesiyle birebir aynı kompozisyon uygulanmıştır. Gövde kısmını çevreleyen kenarsuyu da yine baş şâhidesindekinin aynısıdır. Alt kısımda bir fiyonk ve bu fiyonktan ayrılan dallar, detayları görülemeyecek şekilde tahrip olmuştur.

Mezar Taşı No. 7:

Tarihi: 1299 (1881/1882)

Kime Ait Olduğu: Lâz Şahin Efendi kerîmesi Dürder Hanım

Kitâbesi:
-Âh mine'l-mevt[73]
-Virmedi peyk-i ecel[74] bir lahza ruhsat-ı vuslata
-Girye[75] vü zâr ile mahzûna uçdu mürğ-i cân[76]
-Mihnet-i dâr-ı fenâdan buldum Yâ Rabb rehâ[77]
-Oldu gözden bu vücûd mihnet-i âlûdem[78] nihân[79]
-Görmemişken bir vefâ devr-i felekden ey ahî[80]
-Etdi cism-i na-tüvânım[81] zîr-i hâke[82] nâgehân[83]
-Lâz Şahin Efendi kerîmesi[84] Dürder Hanım
-Rûhuna Fâtiha Sene 1299

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 120 cm. En: 26-22 cm. Et K.: 3 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 93 cm. En: 25 cm. Et K.: 4.5 cm.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgen gövdeye yakın formlu olan şâhidenin üst kısmında, boyunluk yoluyla ulaşılan üçlü gül buketi biçimli bir tepelik ve üzerinde üçlü gülbezek düzenlemesi yer almaktadır. Kitâbenin bulunduğu kısımların kenarları S kıvrımlara sahiptir. Kitâbede yer

[71] Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068
[72] Kız çocuk. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1162
[73] Âh ölüm âh!
[74] Ölüm meleği, Azrail. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 368
[75] Ağlama, gözyaşı. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1162
[76] Can kuşu. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1325
[77] Kurtulma, kurtuluş. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 676
[78] Mihnet, dert bulaşmış. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 53
[79] Gizli, saklı, sır. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1477
[80] Kardeş. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 78
[81] Güçsüz, halsiz, zayıf. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 477
[82] Toprak altında. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 694
[83] Ansızın, aniden. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1450
[84] Kız çocuk. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1162

alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde dizilmiş olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 11 satır hâlinde kabartma tekniğiyle verilmiştir.

Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmı sivri kemer, gövdesi dikdörtgene yakın biçimlidir. Bunun dışında, taş üzerinde günümüze ulaşmış herhangi bir yazı veya süsleme öğesine rastlanamamaktadır.

Mezar Taşı No. 8:

Tarihi: Receb 12.. (18/19. Yüzyıl)

Kime Ait Olduğu: Uçbe el-Hacı Mustafa Efendi

Kitâbesi:
-Âh mine'l-mevt[85]
-Emr-i hak ile bir emrâz[86] geldi benim tenime
-Bulmadı sıhhat vücûdum sebep oldu mevtime[87]
-Akıbet erdi ecel rıhlet[88] göründü cânıma
-Elvedâ' olsun benim şimdengerû ahbâbıma
-Okuyub bir Fâtiha ihsan ideler[89] rûhuma
-Tâ ki cennetten gele hûr u ğılmân[90] yanıma
-Ziyaretten murâd bir duâdır bugün bana ise yarın sanadır
-Maşûkiye'den muhâcirînden Ubuh Kabîlesinden
-Ucbe el-Hacı merhûm[91] ve mağfûr[92]
-Mustafa Efendinin rûhiçûn el-Fâtiha
-Fî Receb 12.. (kırık)

[85] Âh ölüm âh!
[86] Hastalıklar. *Emrâz*, *maraz*'ın çoğuludur, fakat Türkçede tekil anlamında kullanılmaktadır. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1325
[87] Ölüm. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1425
[88] Göçmek, ölmek. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 220
[89] İrsâl etmek: Göndermek. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 79
[90] Hûrîler ve ğulâmlar: Cennet kızları ve cennet oğlanları. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 562-968
[91] Rahmet-i İlâhiyeye mazhar olan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1323
[92] Mağfiret-i İlâhiyeye nâil olan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1375

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Erkek mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 157 cm. En: 28 cm. Et K.: 3 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 121 cm. En: 34.5-30 cm. Et K.: 6cm

Konu: Nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgen gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında sarık şeklinde bir başlık bulunmaktadır. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde dizilmiş olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 9 satır hâlinde kabartma tekniği verilmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmı sivri kemer, gövdesi dikdörtgene yakın biçimlidir. Bunun dışında, taş üzerinde günümüze ulaşmış herhangi bir yazı veya süsleme öğesine rastlanamamaktadır.

Mezar Taşı No. 9:

Tarihi: 1299 (1881/1882)

Kime Ait Olduğu: Lâz Şahin Efendinin kerîmesi Hanîfe Hanım

Kitâbesi:
-Hüve'l-Mu'în el-Bâkî[93]
-Hâsıl-ı ömrüm[94] ciğerim pâresi
-Gitti elden kaldı dilde yâresi
-Nevcivânım[95] kıl şefâat bizlere
-Vâlideynin gayrı yoktur çaresi
-Lâz Şahin Efendinin
-Kerîmesi[96] merhûme on bir yaşında
-İrtihâl[97] iden Hanîfe Hanım rûhuna Fâtiha
-1299

[93] O çok yardım eden ve sonsuz olandır.
[94] Ömrümün sebebi. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 551
[95] Genç, delikanlı. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1474
[96] Kız evlat. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1162
[97] Göçmek, ölüm. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 87

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 113 cm. En: 28.5-26 cm. Et K.: 5.5 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 54 cm. En: 28 cm. Et K.: 4 cm.

Konu: Bitkisel (gülbezek, yaprak) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgen gövdeye yakın formlu şâhidenin üst kısmında üçlü gül buketi şeklinde bir başlık bulunmaktadır. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde dizilmiş olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 8 satır hâlinde kabartma olarak verilmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmı beyzi kemer, gövdesi dikdörtgene yakın biçimlidir. Bunun dışında, taş üzerinde günümüze ulaşmış herhangi bir yazı veya süsleme öğesine rastlanamamaktadır.

Mezar Taşı No. 10:

Tarihi: 22 Zilkade 1287 (13 Şubat 1871)

Kime Ait Olduğu: Uçbe Hacı Mustafa Efendinin zevcesi Nefîse Hâtûn

Kitâbesi:
-Âh mine'l-mevt[98]
-Vâlidem itti azm-i semt-i bekâ[99]
-el-Firâk[100] el-firâk ve sad-ı[101] eyvâh
-İrci'î[102] emrini işittik de
-Kıldı teslîm nakd-i cânını[103] âh
-Görmedi hiç safâ[104] ve asâyiş[105]
-Bula gülzâr[106] cennet içre refâh[107]
-İde ervâh-ı kudsiyân[108] ithâf[109]
-Fâtiha rûh-u pâkine[110] hergâh[111]
-Muhâcirînden Ubuh Kabîlesinden Uçbe
-Hacı Mustafa Efendinin zevcesi[112]
-Merhûme Nefîse Hâtûn rûhuna el-Fâtiha
-Fî 22 Zilkade 1287

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 148 cm. En: 33-30 cm. Et K.: 4 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 126 cm. En: 31-26 cm. Et K.: 4 cm.

Konu: Bitkisel (penç) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında gülçe tepelik, tepeliğin merkezinde ise bir penç yer almaktadır. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmış olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 13 satır hâlinde kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmı sivri kemer, gövdesi dikdörtgene yakın biçimlidir. Bunun dışında, taş üzerinde günümüze ulaşmış herhangi bir yazı veya süsleme öğesine rastlanamamaktadır.

Mezar Taşı No. 11:

Tarihi: 15 Şaban 1304 (9 Mayıs 1887)

98 Âh ölüm âh!
99 Bâkî âlem.
100 Ayrılık. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 986
101 Avaz. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 821
102 Bana dön! Bkz. *el-Mu'cemü'l-vecîz*, s. 256
103 Can sermayesi. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1468
104 Gönül şenliği, rahatlığı. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 827
105 Güvenlik. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 33
106 Gül bahçesi. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1176
107 Bolluk, varlık ve rahatlık içinde yaşamak. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 667
108 Kutsal ruhlar. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1057
109 Armağan etmek. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 68
110 Temiz ruh. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 345
111 Her vakit, her zaman. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1507
112 Karı. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 690

Kime Ait Olduğu: Batûm muhâcirlerinden Derbend-i Maşûkiye Karyesi Câmi-i Şerîf imamı Cetanezâde Şahin Ali Efendi bin Hasan

Kitâbesi:
-Hüve'l-Bâkî ed-Dâim[113]
-Olicek[114] fermân-ı Hak ister icâbet[115] da'vete
-Emrine mutî'[116] olanlar cümle irerler izzete
-Hayâtında rûz-i şeb-i[117] ikrâm ider duâ ümmete
-Hânesinde nice kimse el sunardı ni'mete
-Batum muhâcirlerinden Derbend-i Maşûkiye
-Karyesi[118] Câmi-i Şerîf imamı
-Cetanezâde merhûm Şahin Ali Efendi
-Bin[119] Hasan rûhuna Fâtiha 1304 fî Şaban 15

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Erkek mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 163 cm. En: 31.5 cm. Et K.: 5 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 88 cm. En: 32-28 cm. Et K.: 2 cm.

Konu: Bitkisel (yaprak) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgen gövdeye yakın biçimli olan şâhidenin üst kısmında sarık şeklinde bir başlık bulunmaktadır. Kitâbenin bulunduğu kısımların üst kısmı bir kemerle çevrilmiş ve bitkisel süslemeler kemerin üst kısmın yerleştirilmiştir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde dizilmiş olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 9 satır hâlinde kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmı kırılmış ve günümüze ulaşmamıştır. Kalan kısmın ise dikdörtgen biçimli olduğu gözlemlenmekte, üzerinde günümüze ulaşmış herhangi bir yazı veya süsleme öğesine rastlanmamaktadır.

[113] O geçici olmayan, daimi olandır.
[114] Olunca.
[115] Kabul. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 71
[116] İtaat eden, boyun eğen. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1365
[117] Gün-gece. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 673-767
[118] Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068
[119] Oğlu.

Mezar Taşı No. 12:

Tarihi: 15 Ramazan 1288 (28 Kasım 1871)

Kime Ait Olduğu: Ubıh Kabîlesinden Hacı Mustafa Efendinin oğlu merhûm Hacı Ali Efendi

Kitâbesi:
-Âh mine'l-mevt[120]
-Diriğa[121] ey felek bir nûr-ı pes[122] iken
-Beni kıldın esîr-i dest-i gurbet[123]
-Sâfâyab[124] mı kâm eylemezden[125]
-Ecel câmın bana sundun nihâyet
-De-mâ-dem ağlasın seng-i[126] mezârım
-Deyûb öldüm şehîd tîğ-i[127] hasret
-İde bir Fâtihayla rûhumu şâd
-Niyâzım bu, iden kabrimi ziyaret
-Ubıh Kabîlesinden Hacı Mustafa
-Efendinin oğlu merhûm Hacı Ali
-Efendinin rûhiçûn el-Fâtiha
-Sene 1288 Ramazan 15

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Erkek mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 160 cm. En: 30-28 cm. Et K.: 3.5 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 133 cm. En: 29-24 cm. Et K.: 4 cm.

[120] Âh ölüm âh!
[121] Eyvah, yazık! Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 608
[122] Mavera nuru. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 355
[123] Gurbet eli. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 659
[124] Huzura, sükûna kavuşmuş. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 808
[125] Dünyaya doymazdan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1140
[126] Taş. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 738
[127] Kılıç. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 457

Konu: Bitkisel (çiçek) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgen gövde biçimli şâhidenin üst kısmında fes biçimli bir başlık yer almaktadır. Fesin üst yanından alta doğru bir püskül inmektedir. Bu başlıkta kullanılan fes tipi *Azizî fes* olarak nitelendirilmektedir. Kitâbenin bulunduğu kısımların kenarları S biçiminde, taşın en altına kadar devam etmektedir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmış olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 12 satır hâlinde kabartma olarak görülmektedir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Şâhidenin üst kısmı sivri kemer, gövdesi dikdörtgene yakın biçimlidir. Üzerinde herhangi bir yazı veya süsleme öğesi bulunmayan şâhidenin her iki yanı S kıvrımlara sahiptir.

Mezar Taşı No. 13:

Tarihi: 1299 (1881/1882)

Kime Ait Olduğu: Lâz Şâhin Efendinin vâlidesi Ümmü Külsûm Hanım

Kitâbesi:
-Hüve'l-Bâkî[128]
-El çeküb bi'l-cümleden ettim bekâya rıhleti[129]
-Terk edüp gerû mâl ü mülkü ve devleti
-Kim gelüb kabrimi ziyâret eyleyen ihvânımız[130]
-Okusunlar rûhum içûn kul hüvallah ayeti
- Lâz Şâhin Efendinin vâlidesi
-Merhûme[131] ve mağfûre[132] Ümmü Külsûm
-Hanım rûhuna Fâtiha Sinn[133] 60
-1299

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 120 cm. En: 30.5-26 cm. Et K.: 4.5 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 60 cm. En: 28.5 cm. Et K.: 4.5 cm.

Konu: Bitkisel (yaprak, penç) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında gülçe tepelik bulunmaktadır. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmış olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 8 satır hâlinde kabartma olarak görülmektedir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmı beyzi kemer biçimlidir. Gövde kısmının büyük kısmı toprağın altında kalmaktadır ve yüzeyde kalan kısmında herhangi bir yazı veya süsleme öğesi yer almamaktadır.

Mezar Taşı No. 14:

Tarihi: 1295 (1878)

Kime Ait Olduğu: Uçbe Hacı Mustafazâde Hacı Ali Efendinin mahdûmu Rıza Bey

Kitâbesi:
-Hüve'l-Bâkî[134]
-Hâsıl-ı ömrüm[135] ciğerim pâresi
-Gitti elden kaldı dilde yâresi
-Kıl şefâat nevcivânım[136] bizlere
-Vâlideynin gayrı yoktur çaresi
-Ubıh Kabîlesinden Vuçbe Hacı
-Mustafazâde Hacı Ali Efendinin
-Mahdûmu[137] Rıza Bey rûhuna Fâtiha

[128] Dâimî olan, geçici olmayan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 262
[129] Göçmek, ölmek. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 220
[130] Dostlar, kardeşler. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 78
[131] Rahmet-i İlâhiyeye mazhar olan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1323
[132] Mağfiret-i İlâhiyeye nâil olan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1375
[133] Yaş.
[134] Dâimî olan, geçici olmayan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 262
[135] Ömrümün sebebi. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 551
[136] Genç, delikanlı. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1474
[137] Oğul, erkek evlat. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1358

-1295

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Erkek mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 110 cm. En: 27 cm. Et K.: 4 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 95 cm. En: 26.5-21 cm. Et K.: 2.5 cm.

Konu: Bitkisel (kıvrık dallar, penç, yaprak) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli şâhidenin üst kısmında fes biçiminde bir başlık yer almaktadır. Fesin üst yanından alta doğru bir püskül inmektedir. Bu başlıkta kullanılan fes tipi *Azizî fes* olarak nitelendirilmektedir. Serlevha üzerinde kıvrık dallardan oluşan bitkisel süsleme bölümü yer almaktadır. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmış olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 9 satır hâlinde kabartma olarak görülmektedir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Şâhidenin üst kısmı sivri kemer, gövdesi dikdörtgene yakın biçimlidir. Süsleme olarak bitkisel konulu bir kompozisyon işlenmiştir. Şâhidenin alt tarafından en üst kısmına doğru S kıvrımlarıyla ilerleyen dallar tasvir edilmiştir. Dallar uçlarda yaprak ve pençlerle sonlandırılmıştır.

Mezar Taşı No. 15:

Tarihi: 1295 (1878)

Kime Ait Olduğu: Mehmed Ali Bey kerîmesi Vasfiye Hanım

Kitâbesi:
-Âh mine'l-mevt[138]
-Bir gül-i gonca-i nevres[139] fidân
-Üç yaşında eyledi azm-i cinân[140]
-Mehmed Ali Bey kerîmesi[141]
-Merhûme ve ma'sûme Vasfiye
-Hanım rûhuna Fâtiha
-1295

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 90 cm. En: 25.5-23.5 cm. Et K.: 3.5 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 60 cm. En: 29-25 cm. Et K.: 4 cm.

Konu: Bitkisel (yaprak) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında gülçe tepelik, tepeliğin merkezinde ise bir penç yer almaktadır. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmıştır. Bir kısmı toprak altında kalan şâhidenin yüzeyde kalan bölümünde, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 7 satırlık kitâbe kısmı kabartma olarak görülmektedir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır.

Ayak şâhidesi: Üst kısmı sivri kemer, gövdesinin büyük kısmı toprak altında olmak üzere, yüzeyde kalan kısımdan dikdörtgene yakın biçimli olduğu anlaşılan ayak şâhidesinde herhangi bir yazı veya süsleme öğesi görülmemektedir.

Mezar Taşı No. 16:

Tarihi: 5 Zilhicce 1295 (30 Kasım 1878)

Kime Ait Olduğu: Ojeşe Hüseyin Beyzâde Mehmed Ali Bey

Kitâbesi:
-Hüve'l-Bâkî[142]
-Bu mezarın sahibi zât kim
-Nevbahâr-ı ömrü[143] soldu hâliyâ[144]

---

[138] Âh ölüm âh!
[139] Yeni yetişmiş. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1474
[140] Cennetler. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 473
[141] Kız evlat. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1162
[142] Dâimî olan, geçici olmayan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 262

-Va'de-i vaslınla[145] yer yer gezdirüb
-Bu makamda âhir ittin hâk-i pâ[146]
-Maşûkiye karyesinden[147] ve Ubıh
-Kabîlesinden Ojeşe (?)
-Hüseyin Beyzâde merhûm
-Mehmed Ali Bey rûhuna Fâtiha, sene 1295
-Fî Zilhicce 5

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Erkek mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 140 cm. En: 31 cm. Et K.: 3 cm. Ayak Şâhidesi: Yok.

Konu: Nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında fes biçiminde bir başlık yer almaktadır. Fesin üst yanından alta doğru bir püskül inmektedir. Kullanılan bu fes tipi, *Azizî fes* olarak nitelendirilmektedir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmış olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 10 satır hâlinde kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Ayak şâhidesi bulunamamıştır.

<u>Mezar Taşı No. 17:</u>

Tarihi: 4 Cemaziyelevvel 1303 (8 Şubat 1886)

Kime Ait Olduğu: Hacı Mustafa Beyin damadı Şâfepli Ebzu İsmail Efendi

Kitâbesi:
-Hüve'l-Bâkî[148]
-Kimseye kalmaz bu dehr-i bî-sübût[149]
-Gel oku bir Fâtiha etme sükût
-Bu cihânın yok devâmı fânîdir
-Bâkî Hak fallâhü Hayyün lâ-yemût[150]
-Derbend-i Maşûkiye karyesinden[151] Ubıh
-Kabîlesinden Hacı Mustafa Beyin
-Damadı Şâfepli Ebzu İsmail
-Efendinin rûhiçûn el-Fâtiha
-Fî 4 Cemaziyelevvel 1303

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Erkek mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 147 cm. En: 31 cm. Et K.: 5 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 59 cm. En: 24 cm. Et K.: 3.5 cm.

Konu: Bitkisel (yaprak) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında fes biçiminde bir başlık yer almaktadır. Fesin üst yanından alta doğru bir püskül inmektedir. Kullanılan bu fes tipi, *Azizî fes* olarak nitelendirilmektedir. Kitâbe kısmı, taşın en alt tarafında görülen bitkisel süslemelerden oluşan bir kaideye oturtulmuş vaziyettedir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmış olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 10 satır hâlinde kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Yüzeyde kalan kısmından dikdörtgene yakın bir biçime sahip olduğu anlaşılan şâhidenin üst kısmı kırılmış ve kırık parça bulunamamıştır. Gövde üzerinde günümüze ulaşmış olan herhangi bir yazı veya süsleme öğesine rastlanmamaktadır.

---

143 Ömrünün ilkbaharı.
144 Hâlen.
145 Ulaşma, kavuşma. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1492
146 Ayağının tozu, toprağı olmak. Bkz. Kâmûs-*ı Türkî*, s. 569
147 Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068
148 Dâimî olan, geçici olmayan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 262
149 Fânî dünya. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 636
150 Bâkî olan Allah'tır. Allah diridir, ölmez.
151 Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068

Mezar Taşı No. 18:

Tarihi: Rumi 9 Şubat 1296 (H. 2 Rebülahir 1299/M. 21 Şubat 1882)

Kime Ait Olduğu: Uçbe merhûm İsmail Ağa ibn Hasan

Kitâbesi:
-Hüve'l-Bâkî[152]
-Bu merkad[153] sahibi İsmail Ağa
-Kusurun affet Bârî Teâlâ
-Gidüb hasretle bu fânî cihândan
-Kılub rûh-ı şerîf-i azm-i bâlâ[154]
-Aça firdevs-i cennet kapûsın
-Makamın eylesin Firdevs-i a'lâ
-Derbend-i Maşûkiye karyesinden[155]
-Ubıh kabîlesinden Uçbe
-Merhûm ismail Ağa ibn[156]
-Hasan rûhuna el-Fâtiha
-9 Şubat 1296

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Erkek mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 153 cm. En: 29 cm. Et K.: 2 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 120 cm. En: 29 cm. Et K.: 4 cm.

Konu: Bitkisel (dal, yaprak, penç) ve nesneli (fiyonk, başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan şâhidenin üst kısmında fes biçiminde bir başlık yer almaktadır. Fesin üst kısmından alta doğru bir püskül inmektedir. Kullanılan bu fes tipi *Azizî fes* olarak nitelendirilir. Kitâbenin etrafı, içinde çapraz devam eden dallar arasına yerleştirilmiş pençler bulunan bir kenarsuyu ile kuşatılmıştır. Kenarsuyunun üst kısmında bir fiyonk ve fiyonktan iki yana ayrılan dallarda yapraklar göze çarpmaktadır. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmış olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 12 satır hâlinde kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde formlu olan şâhidenin baş kısmı kırılmış olsa da, kalan kısımdan üçlü veya tekli gül buketi tipi tepelik kullanıldığı anlaşılmaktadır. Süsleme olarak bitkisel konulu bir kompozisyon işlenmiştir. Gövdedeki süslemeyi çevreleyen kenarsuyu, baş şâhidesindekinin bir kopyasıdır. Gövde süslemesinin en alt kısmında bir fiyonk bulunmaktadır. Fiyongun içinden geçen üç dal, yukarıya doğru her iki yana simetrik dallarla ayrılır ve uçlarında yapraklar ile gülbezekler yer alır.

Mezar Taşı No. 19:

Tarihi: 1295 (1878)

Kime Ait Olduğu: İsmail oğlu Ağa Hacı Hüseyin Efendi

Kitâbesi:
-Hüve'l-Bâkî[157]
-Beni kıl mağfiret[158] ey Rabb-i Yezdân[159]
-Bihakkı Arş-ı a'zam nûr-ı Kur'ân
-Gelüp kabrim ziyâret iden ihvân[160]
-İdeler rûhuma Fâtiha ihsân
-Maşûkiye karyesinde[161] Ubıh kabîlesinden
-İsmail oğlu Ağa Hacı
-Hüseyin Efendi merhûmun
-Rûhiçûn el-Fâtiha
-1295

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

---

[152] Dâimî olan, geçici olmayan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 262
[153] Mezar. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1326
[154] Yukarı, üst, boy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 273
[155] Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068
[156] Oğlu.
[157] Dâimî olan, geçici olmayan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 262
[158] Yargılama, bağışlama. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1380
[159] Hak Tealâ Hazretleri. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1548
[160] Dostlar, kardeşler. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 78
[161] Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068

Türü: Erkek mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 145 cm. En: 33 cm. Et K.: 5 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 130 cm. En: 28-24 cm. Et K.: 4 cm.

Konu: Bitkisel (kıvrık dal, yaprak) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgen gövdeye yakın biçimli olan şâhidenin üst kısmında sarık şeklinde bir başlık bulunmaktadır. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmış olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 10 satır hâlinde kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmı sivri kemer, gövdesi dikdörtgene yakın biçimlidir. Süsleme olarak bitkisel konulu bir kompozisyon işlenmiştir. Şâhidenin en alt tarafından en üst kısmına doğru S kıvrımıyla ilerleyen dallar, yapraklarla devam etmekte ve yine yapraklarla sonlanmaktadır.

Mezar Taşı No. 20:

Tarihi: 1293 (1876/1877)

Kime Ait Olduğu: Uçbe Hacı Mustafa Efendinin kerîmesi Zahide Hânım

Kitâbesi:
-Âh mine'l-mevt[162]
-Eğer şâh-ı cihân olsan
-Felek kaddini[163] bükmez mi?
-Kara yerde türâb[164] olduk
-Sana ibret bu yetmez mi?
-Ubuh Kabîlesinden Uçbe
-Hacı Mustafa Efendinin
-Kerîmesi[165] merhûme Zâhide
-Hânım rûhuna el-Fâtiha
-1293

Tipi: Şâhideli mezardır.

[162] Âh ölüm âh!
[163] Boy, boylu. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1056
[164] Toprak. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 392
[165] Kız evlat. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1162

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 141 cm. En: 34.5-30.5 cm. Et K.: 4 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 110 cm. En: 31-27.5 cm. Et K.: 5 cm.

Konu: Bitkisel (yaprak, gülbezek) ve nesneli (fiyonk) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgen gövdeye yakın formlu olan şâhidenin üst kısmında, boyunluk yoluyla ulaşılan üçlü gül buketi biçimli bir tepelik ve üzerinde üçlü gülbezek düzenlemesi yer almaktadır. Kitâbenin bulunduğu kısımların kenarları S kıvrımlara sahiptir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde dizilmiş olup, silmelerim oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 10 satır hâlinde kabartma tekniğiyle verilmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Dikdörtgene yakın biçimli şâhidenin baş kısmı bir boyunlukla toplanmış yapraklardan oluşmaktadır. Gövde süslemesi, en altta bir fiyonktan ayrılan ve yukarıya yapraklar eşliğinde S kıvrımları hâlinde tırmanan dallardan ibarettir.

Mezar Taşı No. 21:

Tarihi: 1291 (1874/1875)

Kime Ait Olduğu: Uçbe Hacı Mustafa Efendinin Kerîmesi Zekiye Hanım

Kitâbesi:
-Bu mezar sâhibesi hanım kim
-Nevbahâr-ı ömrü[166] soldu hâliyâ[167]
-Gençliğine doymadı bu nevcivân[168]
-Firkatiyle[169] zâr ider[170] âh hasretâ
-Va'de-i vaslınla[171] yer yer gezdirüb
-Bu makâmda ittin âhir hâk-i pâ[172]

[166] Ömrünün ilkbharı.
[167] Hâlen.
[168] Genç, delikanlı. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1474
[169] Ayrılık. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 991
[170] İnler. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 680
[171] Ulaşma, kavuşma. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1492

-Derbend-i Maşûkiye muhâcirînden
-Ubuh Kabîlesinden Uçbe Hacı
-Mustafa Efendinin kerîmesi[173]
-Zekiye Hanım rûhuna Fâtiha
-1291

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Baş şâhidesi kırık ve yerinde, ayak şâhidesi yerinden çıkarılmıştır.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 100 cm. En: 32.5 cm. Et K.: 6.5 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 134 cm. En: 34.5-30 cm. Et K.: 6.5 cm.

Konu: Bitkisel (kıvrık dal, penç) ve nesneli (vazo, başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Baş kısmı kırık olan ve kırık kısmı bulunamayan şâhide dikdörtgene yakın biçimlidir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmış olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, günümüze ulaştığı kadarı ile 9 satır hâlinde kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Dikdörtgene yakın biçimli şâhidenin üst kısmında gülçe tepelik yer almaktadır. Gövdenin alt kısmında bir vazo ve bu vazodan ayrılarak S kıvrımlarıyla yukarıya doğru devam eden iki yaprak, uçlarında pençler ve yapraklar ihtiva etmektedir. Gövde süslemesinin dört yanı, içerisini S kıvrımlı yaprakların işgâl ettiği bir kenarsuyu çevrelemektedir.

Mezar Taşı No. 22a:

Tarihi: Bilinmiyor

Kime Ait Olduğu: Bilinmiyor.

Kitâbesi: Baş şâhidesi yoktur.

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Üst kısmı kırıktır, yerindedir.

Türü: Baş şâhidesi olmadığı için bilinmiyor.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Yok. Ayak Şâhidesi: Boy: 103 cm. En: 28-26 cm. Et K.: 5 cm.

Konu: Bitkisel (kıvrık dal, gülbezek, çiçek) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Baş şâhidesi bulunamamıştır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmının kırılmış olmasına karşın, kalan kısımlardan tekli veya üçlü gül buketi biçimli başlık kullanıldığı anlaşılmaktadır. Gövdenin alt kısmında bir çiçekten çıkarak, her iki yana simetrik ayrılan dallar, uçlarda yaprak ve gülbezeklerle sonlanmaktadır. En üst kısımda ise kompozisyonu tamamlayan bir penç yer almaktadır.

Mezar Taşı No. 22b:

Tarihi: Bilinmiyor

Kime Ait Olduğu: Bilinmiyor.

Kitâbesi: Baş şâhidesi yoktur.

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Kırıktır ve asıl yeri belli değildir.

Türü: Baş şâhidesi olmadığı için bilinmiyor.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Yok.

Ayak Şâhidesi: Boy: 70+30 cm. En: 31 cm. Et K.: 4 cm.

Konu: Bitkisel (kıvrık dal, gülbezek, penç) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve kompozisyon: Baş Şâhidesi: Baş şâhidesi bulunamamıştır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmı kırılmış, kalan baş kısmında yapraklardan oluşan süslemenin bir kısmı yer almaktadır. Başlık süslemesinin altında beyzi bir kemerle ayrılan gövde süslemesi görülmektedir. Dikdörtgen biçimli taşın

[172] Ayağının tozu, toprağı olmak. Bkz. Kâmûs-ı *Türkî*, s. 569
[173] Kız evlat. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1162

gövde süslemesini, gövdenin alt kısmından en üst kısmına kadar uzanan kıvrık dallar işgâl etmektedir. Fidan biçiminde ilerleyen dalların uçlarında yapraklar, gülbezekler vetepede bir penç bulunmaktadır. Alt kısmı da başlık kısmı gibi kırık olan taştaki kıvrık dalların alt tarafında, her iki yanda birer gülbezek motifi göze çarpmaktadır.

Mezar Taşı No. 23:

Tarihi: 1 Şaban 1299 (18 Haziran 1882)

Kime Ait Olduğu: Uçbe Süleyman Efendi

Kitâbesi:
-Hüve'l Mu'în el-Bâkî[174]
-Eğer şâh-ı cihân olsan
-Felek kaddini[175] bükmez mi?
-Kara yerde türâb[176] olduk
-Sana ibret bu yetmez mi?
-Maşûkiye karyesi[177]
-Ahâlisinden Ubıh Kabîlesinden Uçbe
-Süleyman Efendi rûhuna
-Fâtiha fî 1 Şaban 1299

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Erkek mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 132 cm. En: 30 cm. Et K.: 3.5 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 120 cm. En: 27-25 cm. Et K.: 6 cm.

Konu: Bitkisel (kıvrık dal, penç) ve nesneli (fiyonk, başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan şâhidenin üst kısmında fes biçiminde bir başlık yer almaktadır. Fesin üst kısmından alta doğru bir püskül inmektedir. Kullanılan bu fes tipi *Azizî fes* olarak nitelendirilir. Kitâbenin etrafı, içinde çapraz devam eden dallar arasına yerleştirilmiş pençler bulunan bir kenarsuyu ile kuşatılmıştır. Kenarsuyunun üst kısmında bir fiyonk ve fiyonktan iki yana ayrılan dallarda yapraklar göze çarpmaktadır. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmış olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 10 satır hâlinde kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmı üçlü gül buketinden oluşan bir başlıktan ibarettir. Süsleme olarak bitkisel konulu bir kompozisyon işlenmiştir. Alt kısımdan ayrılan iki dal, ortada ikiye ayrılıp helezonik kıvrımlarla pençlere bağlanmıştır. Yukarıya devam eden dallar en üstte çatallaşarak ikiye ayrılmakta ve yine yaprak ve pençler ile son bulmaktadır.

Mezar Taşı No. 24a:

Tarihi: Bilinmiyor

Kime Ait Olduğu: Bilinmiyor.

Kitâbesi: Baş şâhidesi yoktur.

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Baş şâhidesi olmadığı için bilinmiyor.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Yok. Ayak Şâhidesi: Boy: 110 cm. En: 25-21 cm. Et K.: 3 cm.

Konu: Bitkisel (kıvrık dal, penç) ve nesneli (vazo, başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Baş şâhidesi bulunamamıştır. Ayak şâhidesi: Taşın başlıktan önceki üst kısmı beyzi kemer, gövdesi dikdörtgene yakın biçimlidir. Başlık olarak bir vazodan taşan yapraklar ve iki yanda pençler kullanılmıştır. Gövde süslemesinde, altta helezonik kıvrımlarla başlayarak yukarıya doğru volüt şeklinde kıvrılan iki dal yer almaktadır.

Mezar Taşı No. 25a:

[174] O çok yardım eden ve sonsuz olandır.
[175] Boy, boylu. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1056
[176] Toprak. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 392
[177] Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068

Tarihi: Bilinmiyor

Kime Ait Olduğu: Bilinmiyor.

Kitâbesi: Baş şâhidesi yoktur.

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Baş şâhidesi olmaığı için bilinmiyor.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Yok. Ayak Şâhidesi: Boy: 138 cm. En: 30 cm. Et K.: 4 cm.

Konu: Bilinmemektedir.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Baş şâhidesi bulunamamıştır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmı sivri kemer, gövdesi dikdörtgene yakın biçimlidir. Gövdede herhangi bir yazı veya süsleme öğesine rastlanmamaktadır.

Mezar Taşı No. 26:

Tarihi: 1294 (1877/1878)

Kime Ait Olduğu: Mehmed Efendinin kerîmesi Hamîde Hanım

Kitâbesi:
-Âh mine'l-mevti ve hâlâtih[178]
-Ğarîb itme beni Yâ Rabb
-Kerem kıl rûz-i mahşerde[179]
-Ne müşkildir ğarîb olmak
-Kişi iklim-i âhirde[180]
-Maşûkiye Karyesinden[181]
-Ubıh Kabîlesinden
-Mehmed Efendinin kerîmesi[182]
-Merhûme Hamîde Hanım
-Rûhuna Fâtiha
-Sene 1294

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 150 cm. En: 32-29 cm. Et K.: 5 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 125 cm. En: 29-27 cm. Et K.: 6 cm.

Konu: Bitkisel (kıvrık dal, asma, üzüm) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında gülçe tepelik, tepeliğin merkezinde ise bir penç yer almaktadır. Kitâbenin bulunduğu kısımların dört yanı, S kıvrımlı yapraklardan oluşan bir kenarsuyu ile çevrilidir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmış olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 9 satır hâlinde kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde formlu olan şâhidenin baş kısmı gülçe tepelikten oluşmaktadır. Şâhidenin alt tarafından en üst kısmına doğru S kıvrımlarıyla ilerleyen bir asma bitkisi ve dallarında üzüm salkımları yer almaktadır. Mezar taşlarında üzüm meyvesi, bolluk ve bereketin simgesi olarak kullanılmaktadır.

Mezar Taşı No. 27:

Tarihi: 1296 (1878/1879)

Kime Ait Olduğu: Mehmed Efendinin zevcesi Hanîfe Hanım

Kitâbesi:
-Hüve'l-Bâkî ed-Dâim[183]
-Emr-i Hak'la bir emrâz[184] geldi benim tenime
-Bulamadı sıhhat vücûdum sebep oldu mevtime[185]
-Âkıbet erdi ecel rıhlet[186] göründü cânıma
-Elvedâ' olsun benim şimdengerû ahbâbıma

[178] Ölümden ve ölümün hallerinden âh!
[179] Mahşer günü. Bkz. Kâmûs-ı *Türkî*, s. 673
[180] Öteki diyarda. Bkz. Kâmûs-ı *Türkî*, s. 142
[181] Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068
[182] Kız evlat. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1162
[183] O geçici olmayan, daimi olandır.
[184] Hastalıklar. *Emrâz*, *maraz'ın* çoğuludur, fakat Türkçede tekil anlamında kullanılmaktadır. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1325
[185] Ölüm. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1425
[186] Göçmek, ölmek. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 220

-Okuyub bir Fâtiha ihsân ideler rûhuma
-Tâ ki cennetten gele hûr u ğılmân[187] yanıma
-Maşûkiye Karyesinden[188] Ubuh
-Kabîlesinden Mehmed Efendinin zevcesi[189]
-Merhûme Hanîfe Hanım
-Rûhuna Fâtiha Sene 1296

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Baş şâhidesi kırık ve yerinden çıkarılmış, ayak şâhidesi sağlam ve yerindedir.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 169 cm. En: 37-31 cm. Et K.: 5 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 128 cm. En: 25 cm. Et K.: 3 cm.

Konu: Bitkisel (kıvrık dal) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında gülçe tepelik, tepeliğin merkezinde ise bir penç yer almaktadır. Başlık kısmı kırık olmasına karşın, kitâbe ve süslemelerin anlaşılmasına herhangi bir engel teşkil etmemektedir. Kitâbeyi dört yönde S kıvrımlı dallar içeren bir kenarsuyu çevrelemektedir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmış olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 11 satır hâlinde kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmı gülçe tepelik, gövdesi dikdörtgene yakın biçimlidir. Süsleme olarak bitkisel konulu bir kompozisyon işlenmiştir. Şâhidenin alt tarafından en üst kısmına doğru S kıvrımlarıyla devam eden dallar yaprak ve pençlerle sonlanmaktadır.

[187] Hûrîler ve ğulâmlar: Cennet kızları ve cennet oğlanları. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 562-968
[188] Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068
[189] Karı. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 690

Mezar Taşı No. 28:

Tarihi: 1296 (1878/1879)

Kime Ait Olduğu: Ubıh Kabîlesinden Zukohaş/Nukohaş zevcesi Fatma Hanım

Kitâbesi:
-Âh mine'l-mevt[190]
-Dilerim bakmaya Rabbim yüzümün karasına
-Merhem-i rahmet ura ma'siyetim[191] yarasına
-Kereminden ne kadar mücrîm[192] isem kesmem ümîd
-Girmez kimse kul ile efendi arasına
-Maşûkiye Karyesinden[193]
-Ubıh Kabîlesinden Zukohaş/Nukohaş
-Zevcesi[194] merhûme Fatma Hanım rûhuna
-Fatîha 1296

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Kırık ve yerinden çıkarılmıştır.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 130 cm. En: 32 cm. Et K.: 4 cm.

Ayak Şâhidesi: Yok.

Konu: Nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında gülçe tepelik, tepeliğin merkezinde ise bir penç yer almaktadır. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmış olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 9 satır hâlinde kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak

[190] Âh ölüm âh!
[191] İsyan, günahkâr olma. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1375
[192] Suçlu. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1292
[193] Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068
[194] Karı. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 690

tanımlanır. Ayak şâhidesi: Ayak şâhidesi bulunamamıştır.

Mezar Taşı No. 29:

Tarihi: 20 Zilkade 1209 (8 Haziran 1795)

Kime Ait Olduğu: Şevket bin Osman Efendi

Kitâbesi:
-Allah bes, bâkî heves[195]
-Dilerim bakmaya Rabbim yüzümün karasına
-Merhem-i rahmet ura ma'siyetim[196] yarasına
-Kereminden ne kadar mücrim[197] isem kesmem ümîd
-Girmez kimse kul ile efendi arasına
-Ubıh Kabîlesinden merhûm[198]
-Ve mağfûr[199] Şevket bin[200]
-Osman Efendinin rûhuna
-Fâtiha, 20 Zilkade 1209

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Erkek mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 135 cm. En: 36-30 cm. Et K.: 6 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 107 cm. En: 25-22 cm. Et K.: 3 cm.

Konu: Bitkisel (ağaç) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında fes biçiminde bir başlık yer almaktadır. Fesin üst yanından alta doğru bir püskül inmektedir. Kullanılan bu fes tipi, *Azizî fes* olarak nitelendirilmektedir. Kitâbenin dört yanını çevreleyen kenarsuyu, S kıvrımlı dal ve yapraklardan ibarettir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmış olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 9 satır hâlinde kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmı yaprak süslemeli sivri kemer, gövdesi dikdörtgene yakın biçimlidir. Süsleme olarak bitkisel konulu bir kompozisyon işlenmiştir. Şâhidenin alt tarafından en üst kısmına doğru uzanan bir hayat ağacı yer almaktadır.

Mezar Taşı No. 30:

Tarihi: 1304 (1886/1887)

Kime Ait Olduğu: Osman Ağa kerîmesi Ebzah/Abzeh Kabîlesinden Hacı Ömer oğlu Mustafa Efendi zevcesi Esmâ Hanım

Kitâbesi:
-Âh mine'l-mevt[201]
-Meskenim dağlar başında
-Sahrâya hâcet kalmadı
-İçtim ecel şerbetini
-Lokmân'a hâcet kalmadı
-Ubıh Kabîlesinden Osman Ağa
-Kerîmesi[202] Ebzah/Abzeh Kabîlesinden
-Hacı Ömer oğlu Mustafa Efendi
-Zevcesi[203] merhûme Esmâ Hanım
-Rûhuna Fâtiha 1304

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 140 cm. En: 33-31 cm. Et K.: 4 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 120 cm. En: 28-26 cm. Et K.: 3 cm.

Konu: Bitkisel (kıvrık dal) bezeme kullanılmıştır.

---

[195] Allah yeter, gerisi boş hevestir.
[196] İsyan, günahkâr olma. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1375
[197] Suçlu. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1292
[198] Rahmet-i İlâhiyeye mazhar olan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1323
[199] Mağfiret-i İlâhiyeye nâil olan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1375
[200] Oğlu.
[201] Âh ölüm âh!
[202] Kız evlat. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1162
[203] Karı. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 690

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgen gövdeye yakın formlu olan şâhidenin üst kısmında, boyunluk yoluyla ulaşılan üçlü gül buketi biçimli bir tepelik ve üzerinde üçlü gülbezek düzenlemesi yer almaktadır. Kitâbenin bulunduğu kısmın dört yanı, S kıvrımlı dallardan oluşan bir kenarsuyu ile çevrilidir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmış olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 10 satır hâlinde kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın başlık haricindeki üst kısmı beyzi kemer, gövdesi dikdörtgene yakın biçimlidir. Başlık olarak üçlü gül buketi kullanılmıştır. Gövde süslemesinde taşın alt kısmından en üste kadar uzanan kıvrık dallar yer almaktadır. Süsleme olarak bitkisel konulu bir kompozisyon işlenmiştir.

Mezar Taşı No. 31:

Tarihi: 1301 (1883/1884)

Kime Ait Olduğu: İsmet Paşa akrabalarından Hatice Peri Hanım

Kitâbesi:
-Hüve'l-Hallâk el-Bâkî[204]
-Emr-i Hak'la bir emrâz[205] geldi benim tenime
-Bulamadı sıhhat vücûdum sebep oldu mevtime[206]
-Âkıbet erdi ecel rıhlet[207] göründü cânıma
-Elvedâ' olsun benim şimdengerû ahbâbıma
-Okuyub bir Fâtiha ihsân ideler rûhuma
-Tâ ki cennetten gele hûr u ğılmân[208] yanıma
-Maşûkiye Karyesinden[209] Ubuh
-Kabîlesinden İsmet Paşa
-Akrabalarından merhûme Hatice Peri
-Hanım rûhuna el-Fâtiha
-Sene 1301

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 161 cm. En: 34-29 cm. Et K.: 4 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 144 cm. En: 29-26 cm. Et K.: 4 cm.

Konu: Bitkisel (kıvrık dal, penç, gülbezek) ve nesneli (vazo, başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgen gövdeye yakın formlu olan şâhidenin üst kısmında, vazo yoluyla ulaşılan üçlü gül buketi biçimli bir tepelik ve üzerinde üçlü gülbezek düzenlemesi yer almaktadır. Kitâbenin bulunduğu kısmın dört yanı, penç ve hançer yapraklardan oluşan bir kenarsuyu ile çevrilidir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmış olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 11 satır hâlinde kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Üst kısmında gülçe tepelik taşıyan şâhide dikdörtgene yakın biçimlidir. Gövde süslemesinin alt kısmında bir vazo ve bu vazodan birbirine dolanarak yükselen dallarda yapraklar ve gülbezekler bulunmaktadır.

Mezar Taşı No. 32:

Tarihi: 20 Şaban 1299 (7 Temmuz 1882)

Kime Ait Olduğu: Kuvakvah Hacı Bağın kerîmesi Kuaku

Kitâbesi:
-Hüve'l-Mu'în el-Alîm[210]

[204] O (Allah), çok yaratıcı ve Dâimî olandır. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 582-262
[205] Hastalıklar. *Emrâz, maraz'ın* çoğuludur, fakat Türkçede tekil anlamında kullanılmaktadır. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1325
[206] Ölüm. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1425
[207] Göçmek, ölmek. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 220
[208] Hûrîler ve ğulâmlar: Cennet kızları ve cennet oğlanları. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 562-968
[209] Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068
[210] O çok yardımcı ve bilendir.

-Emr-i Hak'la bir emrâz[211] geldi benim tenime
-Bulamadı sıhhat vücûdum sebep oldu mevtime[212]
-Âkıbet erdi ecel rıhlet[213] göründü cânıma
-Elvedâ' olsun benim şimdengerû ahbâbıma
-Okuyub bir Fâtiha ihsân ideler rûhuma
-Tâ ki cennetten gele hûr u ğılmân[214] yanıma
-Derbend-i Maşûkiye Karyesinden[215]
-Ubuh Kabîlesinden Kuvakvah (?)
-Hacı Bağın kerîmesi[216]
-Kuaku (?) rûhuna Fâtiha
-20 Şaban 1299

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Üst kısmı kırıktır ve yerindedir.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 183 cm. En: 36-32 cm. Et K.: 5 cm. Ayak Şâhidesi: Yok.

Konu: Bitkisel (gülbezek, yaprak) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgen gövdeye yakın formlu olan şâhidenin üst kısmında, boyunluk yoluyla ulaşılan üçlü gül buketi biçimli bir tepelik ve üzerinde üçlü gülbezek düzenlemesi yer almaktadır. Tepelik kısmı kırık ve gövdeden ayrı vaziyettedir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmış olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 11 satır hâlinde kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Ayak şâhidesi bulunamamıştır.

Mezar Taşı No. 33:

Tarihi: 22 Cemâziyelevvel 1297 (2 Mayıs 1880)

Kime Ait Olduğu: Erzin Kupaç'ın zevcesi Fatma Hanım

Kitâbesi:
-Âh mine'l-mevt[217]
-Ğarîb itme beni Yâ Rabb
-Kerem kıl rûz-i mahşerde[218]
-Ne müşkildir ğarîb olmak
-Kişi iklim-i âhirde[219]
-İzmid Sancağı Derbend-i Maşûkiye
-Karyesinde[220] meskûn[221] Abaza Kabîlesinden
-Erzin Kupaç'ın (?) zevcesi
-Merhûme[222] ve mağfûre[223] Fatma Hanım rûhuna Fâtiha
-Fî 22 Cemâziyelevvel Sene 1297

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 140 cm. En: 28-25 cm. Et K.: 3 cm. Ayak Şâhidesi: Yok.

Konu: Bitkisel (gülbezek, yaprak) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgen gövdeye yakın formlu olan şâhidenin üst kısmında, boyunluk yoluyla ulaşılan üçlü gül buketi biçimli bir tepelik ve üzerinde üçlü gülbezek düzenlemesi yer almaktadır. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele

[211] Hastalıklar. *Emrâz, maraz'ın* çoğuludur, fakat Türkçede tekil anlamında kullanılmaktadır. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1325
[212] Ölüm. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1425
[213] Göçmek, ölmek. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 220
[214] Hûrîler ve ğulâmlar: Cennet kızları ve cennet oğlanları. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 562-968
[215] Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068
[216] Kız evlat. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1162
[217] Âh ölüm âh!
[218] Mahşer günü. Bkz. Kâmûs-*ı Türkî*, s. 673
[219] Öteki diyarda. Bkz. Kâmûs-*ı Türkî*, s. 142
[220] Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068
[221] İçinde ikâmet olunan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1344
[222] Rahmet-i İlâhiyeye mazhar olan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1323
[223] Mağfiret-i İlâhiyeye nâil olan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1375

alınmış olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 10 satır hâlinde kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Ayak şâhidesi bulunamamıştır.

Mezar Taşı No. 34:

Tarihi: 1295 (1878)

Kime Ait Olduğu: Şoko Ömer Beyin zevcesi Büğe Hanım

Kitâbesi:
-Hüve'l-Bâkî ed-Dâim[224]
-Eğer şâh-ı cihân olsan
-Felek kaddini[225] bükmez mi??
-Kara yerde türâb[226] olduk
-Sana ibret bu yetmez mi?
-Çünkü ömrüm tamâm oldu
-Bizden size selâm olsun
-Ubıh kabîlesinden
-Şoko (?) Ömer Beyin zevcesi[227]
-Merhûme Büğe Hanımın
-Rûhuna Fâtiha 1295

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 200 cm. En: 36-34 cm. Et K.: 3 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 152 cm. En: 33-29 cm. Et K.: 4 cm.

Konu: Bitkisel (gülbezek, yaprak) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgen gövdeye yakın formlu olan şâhidenin üst kısmında, boyunluk yoluyla ulaşılan üçlü gül buketi biçimli bir tepelik ve üzerinde üçlü gülbezek düzenlemesi yer almaktadır. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmış olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 11 satır hâlinde kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Üst kısmında gülçe tepelik yer alan taş dikdörtgen biçimlidir. Gövde süslemesi olarak taşın alt kısmından en üst kısmına doğru uzanan, her iki yanda gülbezekli uçlara bağlanan dallara ayrılmış bir fidan yer alır. Gövdeyi boydan boya kaplayan fidanın, tepesi bir gülbezekle tamamlanmaktadır.

Mezar Taşı No. 35:

Tarihi: 1295 (1878)

Kime Ait Olduğu: Ebdaf Pişmaf Beyin zevcesi Balkıs Hanım

Kitâbesi:
-Hüve'l-Bâkî[228]
-Eğer şâh-ı cihân olsan
-Felek kaddini[229] bükmez mi?
-Kara yerde türâb[230] olduk
-Sana ibret bu yetmez mi?
-Maşûkiye Karyesinden[231]
-Ubıh kabîlesinden Ebdaf (?)
-Pişmaf Beyin zevcesi[232] Balkıs Hanım
-Rûhuna Fâtiha 1295

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 136 cm. En: 32-29 cm. Et K.: 6 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 105 cm. En: 30-25 cm. Et K.: 5 cm.

Konu: Bitkisel (ağaç, gülbezek) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında gülçe tepelik,

[224] O geçici olmayan, daimi olandır
[225] Boy, boylu. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1056
[226] Toprak. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 392
[227] Karı. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 690
[228] Dâimî olan, geçici olmayan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 262
[229] Boy, boylu. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1056
[230] Toprak. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 392
[231] Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068
[232] Karı. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 690

tepeliğin merkezinde ise bir penç yer almaktadır. Kitâbenin bulunduğu kısmın dört yanı, S kıvrımlı dallardan oluşan bir kenarsuyu ile çevrilidir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmış olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 10 satır hâlinde kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmında tekli gül buketi yer almaktadır. Alt kısımda kurdele biçiminde dolanan kıvrık dallar, yukarıya doğru bir fidan olarak devam etmektedir.

Mezar Taşı No. 36:

Tarihi: Bilinmiyor.

Kime Ait Olduğu: Bilinmiyor.

Kitâbesi:
-Hüve'l-Bâkî[233]
-Ğarîb itme beni Yâ Rabb
-Kerem kıl rûz-i mahşerde[234]
-Ne müşkildir ğarîb olmak
-Kişi iklim-i âhirde[235]
-Maşûkiye Karyesinde[236]
(kırık)

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Kırıktır ve yeri belli değildir.

Türü: Baş şâhidesi kırık olduğundan kitâbe yarım kalmıştır.

Bu nedenle türü tespit edilememiştir.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 55 cm. En: 28 cm. Et K.: 3 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 63 cm. En: 23 cm. Et K.: 5 cm.

Konu: Bitkisel (kıvrık dal) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Başlık ve alt kısmı kırılmış olan şâhidenin sadece bir kısmı günümüze ulamıştır. Taşın şekli ve süsleme özelliklerinden yola çıkılarak, kadın mezarı olduğu düşünülmektedir. Ancak mevcut verilerle bu konuda kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmış olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, günümüze ulaştığı kadarı ile ilki serlevha olmak üzere 6 satır hâlinde kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Şâhidenin sadece alt kısmı günümüze ulaşmıştır. Bu kısım üzerinde kıvrık dallardan oluşan kurdeleye benzer bir şekil göze çarpmaktadır.

Mezar Taşı No. 37:

Tarihi: 1292 (1875/1876)

Kime Ait Olduğu: Uzun Ömer Beyin mahdûmu Selim Bey

Kitâbesi:
-Âh mine'l-mevti ve hâlâtih[237]
-Emretti Hüdâ eyledi fermân
-İrişdi ecel virmedi emân
-Gençliğime doymadım dünyada hemân
-Vire cennette murâdım Hâlık-ı Rahmân[238]
-Şehâdetle eyledim terk-i cihân
-Cennet-i firdevs ola bana mekân
-Maşûkiye Karyesinden[239] Ubıh
-Kabîlesinden Uzun Ömer
-Beyin mahdûmu[240] merhûm Selim
-Beyin rûhuna el-Fâtiha Sene 1292

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Erkek mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

---

[233] Dâimî olan, geçici olmayan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 262
[234] Mahşer günü. Bkz. Kâmûs-*ı Türkî*, s. 673
[235] Öteki diyarda. Bkz. Kâmûs-*ı Türkî*, s. 142
[236] Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068

[237] Ölümden ve ölümün hallerinden âh!
[238] Merhameti çok olan Yaratıcı.
[239] Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068
[240] Oğul, erkek evlat. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1358

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 160 cm. En: 34 cm. Et K.: 4 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 150 cm. En: 34-32 cm. Et K.: 5 cm.

Konu: Bitkisel (kıvrık dal, yaprak) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında fes biçiminde bir başlık yer almaktadır. Fesin üst yanından alta doğru bir püskül inmektedir. Kullanılan bu fes tipi, *Azizî fes* olarak nitelendirilmektedir. Kitâbenin bulunduğu kısmın dört yanı, S kıvrımlı dallardan oluşan bir kenarsuyu ile çevrilidir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmış olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 12 satır hâlinde kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Gülçe tepeliğe sahip şâhidenin gövde süslemesi, S kıvrımlara sahip dalların helezonik kıvrımlarla son bulmasından müteşekkil bir bitkisel kompozisyona sahiptir.

Mezar Taşı No. 38:

Tarihi: R. 15 Nisan 1295 (H. 5 Cemâziyelevvel 1296/M. 27 Nisan 1879)

Kime Ait Olduğu: Hamit Ömer Ağa

Kitâbesi:
-Hüve'l-Bâkî[241]
-Kimseye kalmaz bu dehr-i bî-sübût[242]
-Gel oku bir Fâtiha etme sükût
-Bu cihânın yok devâmı fânîdir
-Bâkî Hak fallâhü Hayyün lâ-yemût[243]
-Maşûkiye Karyesinden[244] Ubıh
-Kabîlesinden Hamit Ömer Ağanın
-Rûhiçûn rızâen lillâhi
-Teâlâ el-Fâtiha
-1295 Nisan 15

[241] Dâimî olan, geçici olmayan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 262
[242] Fânî dünya. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 636
[243] Bâkî olan Allah'tır. Allah diridir, ölmez.
[244] Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Erkek mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 155 cm. En: 32 cm. Et K.: 5 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 120 cm. En: 32-28 cm. Et K.: 5 cm.

Konu: Bitkisel (kıvrık dal) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında fes biçiminde bir başlık yer almaktadır. Fesin üst yanından alta doğru bir püskül inmektedir. Kullanılan bu fes tipi, *Azizî fes* olarak nitelendirilmektedir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmış olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 10 satır hâlinde kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmı sivri kemer, gövdesi dikdörtgene yakın biçimlidir. Gövdede herhangi bir yazı veya süsleme öğesine rastlanmamaktadır.

Mezar Taşı No. 39:

Tarihi: 10 Muharrem 1296 (4 Ocak 1879)

Kime Ait Olduğu: Jitek'in oğlu Mûsâ Ağa

Kitâbesi:
-Hüve'l-Mu'în el-Bâkî ed-Dâim[245]
-Dâd[246] elinden ey sipihr-i bî-vefâ[247]
-Câna kıymak âdetindir dâimâ
-Bu mezarın sahibi bir zât kim
-Nevbahâr-ı ömrü[248] soldu hâliyâ[249]
-Gençliğine doymadı âh bu nevcivân[250]
-Firkatiyle[251] zâr ider[252] vâ-hasretâ

[245] O çok yardım eden, sonsuz ve dâim olandır.
[246] Adelet, iyilik. Bkz. Kâmûs-ı *Türkî*, s. 596
[247] Vefâsız felek. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 708
[248] Ömrünün ilkbharı.
[249] Hâlen.
[250] Genç, delikanlı. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1474

-Maşûkiye Karyesinden[253] Ubıh
-Kabîlesinden Jitek'in (?) oğlu
-Mûsâ Ağa rûhuna Fâtiha
-1296 10 Muharrem

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Erkek mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 155 cm. En: 32 cm. Et K.: 5 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 124 cm. En: 35-30 cm. Et K.: 5 cm.

Konu: Bitkisel (kıvrık dal, yaprak, gülbezek) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında fes biçiminde bir başlık yer almaktadır. Fesin üst yanından alta doğru bir püskül inmektedir. Kullanılan bu fes tipi, *Azizî fes* olarak nitelendirilmektedir. Kitâbenin üst kısmında iki yana uzanan dallar üzerindeki yapraklardan oluşan bir süsleme mevcuttur. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmış olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 11 satır hâlinde kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Şâhidenin baş kısmı üçlü gül buketinden oluşmaktadır. Başlığın her iki yanında volüt kıvrımlar yer almaktadır. Gövdenin alt kısmından en üst kısmına kadar S kıvrımlı dallar uzanmakta ve bazen yapraklarla, bazen ise gülbezekle tamamlanmaktadır.

Mezar Taşı No. 40:

Tarihi: 1295 (1878)

Kime Ait Olduğu: Çohoj Seyyid Beyin zevcesi Ayşe Hanım

Kitâbesi:
-Hüve'l-Bâkî [254]
-Âh elinden ey sipihr-i bî-vefâ[255]
-Câna kıymak âdetindir dâimâ
-Bu mezarın sâhibesi hanım kim
-Nevbahâr-ı ömrü[256] soldu hâliyâ[257]
-Gençliğine doymadı âh bu civân[258]
-Firkatle[259] zâr ider[260] vâ hasretâ
-Maşûkiye Karyesinden[261] Ibıh
-Kabîlesinden Çohoj (?) Seyyid Beyin
-Zevcesi[262] merhûme Ayşe Hanım rûhuna
-Fâtiha 1295

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 140 cm. En: 34-29 cm. Et K.: 6 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 71 cm. En: 31-29 cm. Et K.: 6 cm.

Konu: Bitkisel (yaprak, gülbezek) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında gülçe tepelik, tepeliğin merkezinde ise bir penç yer almaktadır. Kitâbenin bulunduğu kısmın dört yanı, S kıvrımlı dallardan oluşan bir kenarsuyu ile çevrilidir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmış olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 11 satır hâlinde kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Şâhidenin pek az bir kısmı yüzeyde görünmektedir. Taşın baş kısmı sivri kemer

[251] Ayrılık. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 991
[252] İnler. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 680
[253] Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068
[254] Dâimî olan, geçici olmayan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 262
[255] Vefâsız felek. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 708
[256] Ömrünün ilkbharı.
[257] Hâlen.
[258] Genç, delikanlı. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1474
[259] Ayrılık. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 991
[260] İnler. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 680
[261] Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068
[262] Karı. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 690

biçimlidir. Toprağın altında kalan kısım ise dikdörtgene yakın biçimli olmalıdır. Sivri kemer kısmında uçları kıvrık yapraklar, gövdede ise gülbezeklere bağlanan S kıvrımlı dallar yer almaktadır.

Mezar Taşı No. 41:

Tarihi: 1323 (1905/1906)

Kime Ait Olduğu: Mirşân Beyin kerîmesi

Kitâbesi:
-Hüve'l-Bâkî[263]
-İlâhî ente er-Rahmân[264]
-Racaî minke ğufrân[265]
-Velâ te'huz bi-isyân[266]
-Fekemmil külle noksân[267]
-Merhûm[268] ve mağfûr[269] ilâ
-Rahmeti Rabbihî el-Gafûr[270]
-Yektâ Hanımın rûhuna
-el-Fâtiha
-1323
-Abaza kabîlesinden Mirşân Beyin kerîmesidir[271]

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 142 cm. En: 33-29 cm. Et K.: 3 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 137 cm. En: 30-25 cm. Et K.: 5 cm.

Konu: Bitkisel (kıvrık dal, yaprak) ve nesneli (vazo) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgen gövdeye yakın formlu olan şâhidenin üst kısmında, boyunluk yoluyla ulaşılan üçlü gül buketi biçimli bir tepelik ve üzerinde üçlü gülbezek düzenlemesi yer almaktadır. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmış olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 10 satır hâlinde kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Şâhide başlığı, baş şâhidesindekinin birebir kopyasıdır. Gövdenin alt kısmında bir vazodan çıkan iki dal, uçları volütlü ve yukarıya doğru S kıvrımlıdır.

Mezar Taşı No. 42:

Tarihi: 1303 (1885/1886)

Kime Ait Olduğu: Evzuse Hamza'nın oğlu Ali Ağa

Kitâbesi:
- (Eksik parça)
-Eğer şâh-ı cihân olsan
-Felek kaddini[272] bükmez mi?
-Kara yerde türâb[273] olduk
-Sana ibret bu yetmez mi?
-Maşûkiye Karyesinden [274]
-Ubıh Kabîlesinden Evzuse (?)
-Hamza'nın oğlu Ali Ağa
-Rûhuna Fâtiha 1303

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Kırıktır ve yerindedir.

Türü: Erkek mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 44+105 cm. (Eksik parçası var) En: 33-29 cm. Et K.: 3 cm. Ayak Şâhidesi: Yok.

Konu: Bitkisel (yaprak) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

---

263 Dâimî olan, geçici olmayan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 262
264 İlâhî sen Rahman'sın.
265 Senden ricam bağışlanmaktır.
266 Beni isyanımla alma.
267 Bütün noksanlarımı tamamla.
268 Rahmet-i İlâhiyeye mazhar olan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1323
269 Mağfiret-i İlâhiyeye nâil olan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1375
270 Gafûr olan Rabbinin rahmetine (muhtaç).
271 Kız evlat. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1162
272 Boy, boylu. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1056
273 Toprak. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 392
274 Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında fes biçiminde bir başlık olmalıdır, ancak başlık kırılmış ve gövdeden ayrılmıştır. Kırılan başlık ile gövde arasındaki bir parça günümüze ulaşmamıştır. Fesin üst yanından alta doğru bir püskül inmektedir. Kullanılan bu fes tipi, *Azizî fes* olarak nitelendirilmektedir. Kitâbenin bulunduğu kısmın dört yanı, S kıvrımlı dallardan oluşan bir kenarsuyu ile çevrilidir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde ele alınmış olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 10 satır hâlinde kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Ayak şâhidesi bulunamamıştır.

5. Maşûkiye Merkez Câmii Hazîresinin Sağ Kanadı

Mezar Taşı No. 1:

Tarihi: Zilhicce 1298 (Ekim/Kasım 1881)

Kime Ait Olduğu: Pürsî Nazîle Hanımın çırağı Zûş İbrahim Beyin zevcesi Zîdar hanım

Kitâbesi:
-Âh mine'l-mevt[275]
-Dilerim bakmaya Rabbim yüzümün karasına
-Merhem-i rahmet ura ma'siyetim[276] yarasına
-Kereminden ne kadar mücrîm[277] isem kesmem ümîd
-Girmez kimse kul ile efendi arasına
-Devletlü ismetlü[278] Pürsî (?) Nazîle Hanımın
-Çırağı Ubuh Kabîlesinden Zûş (?)
-İbrahim Beyin zevcesi[279] merhûme[280] ve mağfûre[281]
-Zîdar (?) hanımın rûhuna el-Fâtiha Zilhicce 1298

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 130 cm. En: 31-27 cm. Et K.: 4 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 111 cm. En: 30-26 cm. Et K.: 4 cm.

Konu: Bitkisel (yaprak, gülbezek) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgen gövdeye yakın formlu olan şâhidenin üst kısmında, boyunluk yoluyla ulaşılan üçlü gül buketi biçimli bir tepelik ve üzerinde üçlü gülbezek düzenlemesi yer almaktadır. Kitâbenin bulunduğu kısmın dört yanı, S kıvrımlı dallardan oluşan bir kenarsuyu ile çevrilidir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde dizilmiş olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 10 satır hâlinde kabartma tekniğiyle verilmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmında gülçe tepelik yer almaktadır. Dikdörtgen biçimli şâhidede süsleme olarak bitkisel konulu bir kompozisyon işlenmiştir. Gövdenin alt kısmından başlayan dallar her iki yana açılarak yukarıya kadar devam edip, tepede bir gülbezekle noktalanmaktadır.

Mezar Taşı No. 2:

Tarihi: 3 Mart 1295 (21 Rebiulevvel 1296/15 Mart 1879)

[275] Âh ölüm âh!
[276] İsyan, günahkâr olma. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1375
[277] Suçlu. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1292
[278] Masumluk. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 939
[279] Karı. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 690
[280] Rahmet-i İlâhiyeye mazhar olan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1323
[281] Mağfiret-i İlâhiyeye nâil olan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1375

Kime Ait Olduğu: Zûş İbrahim Beyin zevcesi Nesîbe Hanım

Kitâbesi:
-Hüve'l-Bâkî[282]
-Meskenim dağlar başında
-Sahrâya hâcet kalmadı
-İçtim ecel şerbetini
-Lokmân'a hâcet kalmadı
-Derbend-i Maşûkiye Karyesi[283] sakinlerinden
-Ubuh Kabîlesi Zûş(?) İbrahim Beyin
-Zevcesi[284] merhûme Nesîbe Hanımın rûhuna
-el-Fâtiha 3 Mart 1295

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 115 cm. En: 30-27 cm. Et K.: 4 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 80 cm. En: 25-22 cm. Et K.: 5 cm.

Konu: Bitkisel (yaprak) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgen gövdeye yakın formlu olan şâhidenin üst kısmında, kitâbenin bulunduğu bölüme bitişik vaziyette, iki yana yelpaze biçiminde uzanan yapraklar yer almaktadır. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde dizilmiş olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 9 satır hâlinde kabartma tekniğiyle verilmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmı sivri kemer, gövdesi dikdörtgene yakın biçimlidir. Bunun dışında taş üzerinde günümüze ulaşmış herhangi bir yazı veya süsleme öğesine rastlanmamaktadır.

[282] Dâimî olan, geçici olmayan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 262
[283] Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068
[284] Karı. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 690

Mezar Taşı No. 3:

Tarihi: 27 Muharrem 1290 (27 Mart 1873)

Kime Ait Olduğu: Çerkes Halil bin İsmail Ağa

Kitâbesi:
-Âh mine'l-mevt[285]
-Emr-i Hak ile bir emrâz[286] geldi benim tenime
-Bulmadı sıhhat vücûdum sebep oldu mevtime[287]
-Akıbet erdi ecel rıhlet[288] göründe cânıma
-Elvedâ' olsun benim şimdengerû ahbâbıma
-Okuyub bir Fâtiha irsâl ideler[289] rûhuma
-Tâ ki cennetten gele hûr u ğılmân[290] yanıma
-İzmid Sancağı Derbend-i Maşûkiye karyesinde[291]
-Meskûn[292] merhûm Çerkes Halil
-Bin[293] İsmail Ağanın rûhiçûn
-el-Fâtiha fî 27 M (Muharrem) yevm-i Çeharşembe[294]
-Sene 1290

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Erkek mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 158 cm. En: 34 cm. Et K.: 5 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 136 cm. En: 30-28 cm. Et K.: 7 cm.

Konu: Nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

[285] Âh ölüm âh!
[286] Hastalıklar. *Emrâz*, *maraz*'ın çoğuludur, fakat Türkçede tekil anlamında kullanılmaktadır. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1325
[287] Ölüm. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1425
[288] Göçmek, ölmek. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 220
[289] İrsâl etmek: Göndermek. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 79
[290] Hûrîler ve ğulâmlar: Cennet kızları ve cennet oğlanları. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 562-968
[291] Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068
[292] İçinde ikâmet olunan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1344
[293] Oğlu.
[294] Çarşamba günü.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında fes biçiminde bir başlık yer almaktadır. Fesin üst yanından alta doğru bir püskül inmektedir. Kullanılan bu fes tipi, *Azizî fes* olarak nitelendirilmektedir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde dizilmiş olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 11 satır hâlinde kabartma tekniğiyle verilmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmı beyzi kemer, gövdesi dikdörtgene yakın biçimlidir. Bunun dışında taş üzerinde günümüze ulaşmış herhangi bir yazı veya süsleme öğesine rastlanmamaktadır.

Mezar Taşı No. 4:

Tarihi: 1291 (1874/1875)

Kime Ait Olduğu: Tüccâr Mûsâ Beyin oğlu Mustafa Bey

Kitâbesi:
-Âh mine'l-mevt[295]
-Emretti Hüdâ eyledi fermân
-İrişdi ecel virmedi emân
-Gençliğime doymadım dünyada hemân
-Vire cennette murâdım Hâlık-ı Rahmân[296]
-Ubıh Kabîlesinden
-Tüccâr Mûsâ Beyin oğlu
-Merhûm Mustafa Beyin
-Rûhiçûn el-Fâtiha
-1291

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlamdır. Şâhideli mezarın üzerine

Başka bir mezar yapılmıştır.

Türü: Erkek mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 148 cm. En: 30 cm. Et K.: 4 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 130 cm. En: 30-25 cm. Et K.: 5 cm.

Konu: Bitkisel (kıvrık dal) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında fes biçiminde bir başlık yer almaktadır. Fesin üst yanından alta doğru bir püskül inmektedir. Kullanılan bu fes tipi, *Azizî fes* olarak nitelendirilmektedir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde dizilmiş olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 10 satır hâlinde kabartma tekniğiyle verilmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmında gülçe tepelik yer almaktadır. Dikdörtgen biçimli taşta süsleme olarak bitkisel konulu bir kompozisyon işlenmiştir. Gövdenin alt kısmından en üste kadar ulaşan kıvrık dallar üzerinde, orta kısımlarda helezonik kıvrımlara da yer verilmiştir.

Mezar Taşı No. 5:

Tarihi: 16 Ramazan 1291 (27 Ekim 1874)

Kime Ait Olduğu: Mustafa Ağanın oğlu Ömer Ağa

Kitâbesi:
-Hüve'l-Hallâk el-Bâkî[297]
-Âh elinden ey sipihr-i bî-vefâ[298]
-Câna kıymak âdetindir dâimâ
-Bu mezarın sahibi zât kim
-Nevbahâr-ı ömrü[299] soldu hâliyâ[300]
-Dehr-i dûna[301] doymadı bu pürkerem[302]
-Firkatinle[303] zâr ider[304] vâh hasretâ

[295] Âh ölüm âh!
[296] Merhameti çok olan Yaratıcı

[297] O (Allah), çok yaratıcı ve Dâimî olandır. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 582-262
[298] Vefâsız felek. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 708
[299] Ömrünün ilkbharı.
[300] Hâlen.
[301] Alçak dünya. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 636
[302] Çok iyilik ve cömertlik sahibi.
[303] Ayrılık. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 991

-Va'de-i vaslınla[305] yer yer gezdirüb
-Bu makâmda âhir itdin hâk-i pâ[306]
-Maşûkiye Karyesinden[307] Ubuh
-Kabîlesinden Mustafa Ağanın oğlu
-Ömer Ağanın rûhuna Fâtiha
-Fî 16 N (Ramazan) 1291

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Erkek mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 152 cm. En: 30 cm. Et K.: 7 cm. Ayak Şâhidesi: Yok.

Konu: Bitkisel (çiçek, yaprak) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında fes biçiminde bir başlık yer almaktadır. Fesin üst yanından alta doğru bir püskül inmektedir. Kullanılan bu fes tipi, *Azizî fes* olarak nitelendirilmektedir. Kitâbenin bulunduğu kısmın dört yanı, S kıvrımlı dallar ve pençlerden oluşan bir kenarsuyu ile çevrilidir. Kitâbe ile başlık kısmı arasında bir hilâl ve sekiz kollu bir yıldız işlemesi görülmektedir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde dizilmiş olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 12 satır hâlinde kabartma tekniğiyle verilmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Ayak şâhidesi bulunamamıştır.

Mezar Taşı No. 6:

Tarihi: 1293 (1876/1877)

Kime Ait Olduğu: Ömer Ağa kerîmesi saraylı Ayşe Hanım

Kitâbesi:

-Hüve'l-Mu'în el-Alîm[308]
-Dâd[309] elinden ey sipihr-i bî-vefâ[310]
-Câna kıymak âdetindir dâimâ
-Bu mezar sâhibesi bir hanım kim
-Nevbahâr-ı ömrü[311] soldu hâliyâ[312]
-Gençliğine doymadı âh bu civân[313]
-Firkatiyle[314] zâr ider[315] vâ hasretâ
-Maşûkiye Karyesinden[316] Ubıh
-Kabîlesinden Ömer Ağa kerîmesi[317]
-Saraylı Ayşe Hanım rûhuna Fâtiha
-1293

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 152 cm. En: 36-30 cm. Et K.: 6 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 130 cm. En: 35-30 cm. Et K.: 6 cm.

Konu: Bitkisel (yaprak) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında gülçe tepelik, tepeliğin merkezinde ise bir penç yer almaktadır. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde dizilmiş olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 10 satır hâlinde kabartma tekniğiyle verilmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmında, yüzey kısmı tahrip olmuş fakat şekli gülçe tepeliği anımsatan bir başlık yer almaktadır. Dikdörtgen biçimli taş üzerinde günümüze ulaşmış herhangi bir yazı veya süsleme öğesine rastlanmamaktadır.

---

[304] İnler. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 680
[305] Ulaşma, kavuşma. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1492
[306] Ayağının tozu, toprağı olmak. Bkz. Kâmûs-*ı Türkî*, s. 569
[307] Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068
[308] O çok yardımcı ve bilendir.
[309] Adelet, iyilik. Bkz. Kâmûs-*ı Türkî*, s. 596
[310] Vefâsız felek. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 708
[311] Ömrünün ilkbharı.
[312] Hâlen.
[313] Genç, delikanlı. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1474
[314] Ayrılık. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 991
[315] İnler. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 680
[316] Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068
[317] Kız evlat. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1162

Mezar Taşı No. 7:

Tarihi: 3 Safer 1291 (16 Ocak 1880)

Kime Ait Olduğu: Pişmaf Çavuş Ağanın zevcesi Nesîbe Hanım

Kitâbesi:
-Âh mine'l-mevti ve hâlâtih[318]
-Âh elinden ey sipihr-i bî-vefâ[319]
-Cána kıymak âdetindir dâimâ
-Bu mezar sâhibesi bir hanım kim
-Nevbahâr-ı ömrü[320] soldu hâliyâ[321]
-Gençliğine doymadı âh bu civân[322]
-Firkatinle[323] zâr ider[324] vâ hasretâ
-Va'de-i vaslınla[325] yer yer gezdirüb
-Bu makâmda âhir itdin hâk-i pâ[326]
-Pişmaf Çavuş Ağanın zevcesi[327] merhûme
-Nesîbe Hanım rûhiçûn rızâen lillâhi
-Fâtiha Safer 3 Sene 1291

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlamdır ve yerinden çıkartılmıştır.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 165.5 cm. En: 37-32 cm. Et K.: 6 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 120 cm. En: 28-21 cm. Et K.: 4 cm.

Konu: Bitkisel (kıvrık dal, yaprak) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında gülçe tepelik, tepeliğin merkezinde ise bir penç yer almaktadır. Kitâbenin bulunduğu kısmın dört yanı, S kıvrımlı dallardan oluşan bir kenarsuyu ile çevrilidir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde dizilmiş olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 11 satır hâlinde kabartma tekniğiyle verilmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmında yelpaze biçiminde dizilmiş yapraklardan oluşan bir tepelik yer almaktadır. Süsleme olarak bitkisel konulu bir kompozisyon işlenmiştir. Gövdeyi alttan üste doğru dolaşan kıvrık dallar üzerindeki yapraklar, kompozisyonun temelini oluşturmaktadır.

Mezar Taşı No. 8:

Tarihi: R. 10 Temmuz 1292 (H. 29 Cemaziyelahir 1293/M. 22 Temmuz 1876)

Kime Ait Olduğu: Pişmaf bin Abdullah

Kitâbesi:
-Âh mine'l-mevt[328]
-Bugün va'dem tamâm oldu
-İrişdi emr-i Rabbânî
-Ki teslîm eyledim Hakk'a
-Emânet verilen cânı
-Abzah Kabîlesinden
-Merhûm Pişmaf bin Abdullah
-Rûhuna Fâtiha fî 10 Temmuz 1292

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Erkek mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 116 cm. En: 30 cm. Et K.: 3 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 97 cm. En: 30-26 cm. Et K.: 6 cm.

Konu: Nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında fes biçiminde bir başlık yer almaktadır. Fesin üst yanından alta doğru bir püskül inmektedir. Kullanılan bu fes tipi, *Azizî fes* olarak

[318] Ölümden ve ölümün hallerinden âh!
[319] Vefâsız felek. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 708
[320] Ömrünün ilkbharı.
[321] Hâlen.
[322] Genç, delikanlı. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1474
[323] Ayrılık. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 991
[324] İnler. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 680
[325] Ulaşma, kavuşma. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1492
[326] Ayağının tozu, toprağı olmak. Bkz. Kâmûs-*ı Türkî*, s. 569
[327] Karı. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 690
[328] Âh ölüm âh!

nitelendirilmektedir. Kitâbenin bulunduğu kısmın dört yanı, S kıvrımlı dallardan oluşan bir kenarsuyu ile çevrilidir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde dizilmiş olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 8 satır hâlinde kabartma tekniğiyle verilmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmı beyzi kemer, gövdesi dikdörtgene yakın biçimlidir. Gövdede günümüze ulaşmış herhangi bir yazı veya süsleme öğesine rastlanmamaktadır.

Mezar Taşı No. 9:

Tarihi: 15 Cemâziyelevvel 1291 (30 Haziran 1874)

Kime Ait Olduğu: Özbuk Mûsâ Bey bin Abdullah

Kitâbesi:
-Âh mine'l-mevt[329]
-Ğarîb itme beni Yâ Rabb
-Kerem kıl rûz-i mahşerde[330]
-Ne müşkildir ğarîb olmak
-Kişi iklim-i âhirde[331]
-Maşûkiye Karyesinde[332] meskûn[333]
-Olan Özbuk (?) Mûsâ
-Bey bin Abdullah
-Rûhuna Fâtiha
-Fî 15 C (Cemâziyelevvel) 1291

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Erkek mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 126 cm. En: 28 cm. Et K.: 5 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 100 cm. En: 23-20 cm. Et K.: 5 cm.

Konu: Bitkisel (yaprak, gülbezek) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında fes biçiminde bir başlık yer almaktadır. Fesin üst yanından alta doğru bir püskül inmektedir. Kullanılan bu fes tipi, *Azizî fes* olarak nitelendirilmektedir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde dizilmiş olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 10 satır hâlinde kabartma tekniğiyle verilmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmı sivri kemer, gövdesi dikdörtgene yakın biçimlidir. Gövde üzerinde günümüze ulaşmış herhangi bir yazı veya süsleme öğesine rastlanmamaktadır.

Mezar Taşı No. 10:

Tarihi: 15 Safer 1291 (3 Nisan 1874)

Kime Ait Olduğu: Çerkes Hazec oğlu İsmail

Kitâbesi:
-Hüve'l-Bâkî[334]
-Kimseye kalmaz bu dehr-i bî-sübût[335]
-Gel oku bir Fâtiha etme sükût
-Bu cihânın yok devâmı fânîdir
-Bâkî Hak fallâhü Hayyün lâ-yemût[336]
-İzmid Sancağı Derbend-i
-Maşûkiye karyesinde[337]
-Meskûn[338] Çerkes Hazec (?)
-Oğlu İsmail'in rûhuna
-Fâtiha 1291 15 Safer

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

329 Âh ölüm âh!
330 Mahşer günü. Bkz. Kâmûs-ı *Türkî*, s. 673
331 Öteki diyarda. Bkz. Kâmûs-ı *Türkî*, s. 142
332 Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068
333 İçinde ikâmet olunan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1344
334 Dâimî olan, geçici olmayan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 262
335 Fânî dünya. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 636
336 Bâkî olan Allah'tır. Allah diridir, ölmez.
337 Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068
338 İçinde ikâmet olunan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1344

Türü: Erkek mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 145 cm. En: 31 cm. Et K.: 7 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 95 cm. En: 30 cm. Et K.: 7 cm.

Konu: Bitkisel (kıvrık dal, yaprak) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında fes biçiminde bir başlık yer almaktadır. Fesin üst yanından alta doğru bir püskül inmektedir. Kullanılan bu fes tipi, *Azizî fes* olarak nitelendirilmektedir. Kitâbenin bulunduğu kısmın dört yanı, S kıvrımlı dallardan oluşan bir kenarsuyu ile çevrilidir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde dizilmiş olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 10 satır hâlinde kabartma tekniğiyle verilmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmı sivri kemer, gövdesi dikdörtgene yakın biçimlidir. Gövde üzerinde herhangi bir yazı veya süsleme öğesine rastlanmamaktadır.

Mezar Taşı No. 11:

Tarihi: 5 Zilhicce 1290 (24 Ocak 1874)

Kime Ait Olduğu: Ermuha Merthûn oğlu Ahmed Bey

Kitâbesi:
-Allah-u Mu'în el-Kadîm[339]
-Emretti Hüdâ eyledi fermân
-İrişdi ecel virmedi emân
-Gençliğime doymadım dünyada hemân
-Vire cennette murâdım Hâlık-ı Rahmân[340]
-Ermuha Merthûn oğlu
-Merhûm[341] ve mağfûr[342] Ahmed
-Beyin rûhiçûn
-el-Fâtiha Sene 1290
-Fî 5 Zilhicce

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Erkek mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 137 cm. En: 30 cm. Et K.: 3 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 116 cm. En: 32-27 cm. Et K.: 5 cm.

Konu: Bitkisel (kıvrık dal, yaprak) ve nesneli (fiyonk, başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında fes biçiminde bir başlık yer almaktadır. Fesin üst yanından alta doğru bir püskül inmektedir. Kullanılan bu fes tipi, Azizî fes olarak nitelendirilmektedir. Kitâbe kısmı ile başlık kısmı arasında kalan bölümde, bir fiyonk içerisinden iki yana ayrılan kıvrık dallar ve bu dallar üzerinde yapraklar görülmektedir. Kitâbenin bulunduğu kısmın dört yanı, S kıvrımlı dallardan oluşan bir kenarsuyu ile çevrilidir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde dizilmiş olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 10 satır hâlinde kabartma tekniğiyle verilmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmı sivri kemer, gövdesi dikdörtgene yakın biçimlidir. Süsleme olarak bitkisel konulu bir kompozisyon işlenmiştir. Gövdenin alt kısmından en üst kısmına doğru S kıvrımlarıyla uzanan bir dal, üzerinde yapraklarla ve ayrılan küçük dallarla devam etmektedir.

Mezar Taşı No. 12:

Tarihi: 1293 (1876/1877)

Kime Ait Olduğu: Ramazan Bey

Kitâbesi:

[339] O çok yardımcı ve varlığı sonuz olandır.
[340] Merhameti çok olan Yaratıcı
[341] Rahmet-i İlâhiyeye mazhar olan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1323
[342] Mağfiret-i İlâhiyeye nâil olan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1375

-Hüve'l-Bâkî[343]
-Bir gül-i gonca-i nevres[344] fidân
-Kuş misâli eyledi azm-i cinân[345]
-Merhûm[346] ve mağfûr[347]
-Ramazan Beyin
-Rûhuna el-Fâtiha
-1293

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Erkek çocuk mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 74 cm. En: 22 cm. Et K.: 5 cm. Ayak Şâhidesi: Yok.

Konu: Nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında fes biçiminde bir başlık yer almaktadır. Fesin üst yanından alta doğru bir püskül inmektedir. Kullanılan bu fes tipi, Azizî fes olarak nitelendirilmektedir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde dizilmiş olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 7 satır hâlinde kabartma tekniğiyle verilmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Ayak şâhidesi bulunamamıştır.

Mezar Taşı No. 13:

Tarihi: 1290 (1873/1874)

Kime Ait Olduğu: Merhûm ve mağfûr İbrahim Bey zevcesi Esmâ Hanımın mahdûmu Nuri Bey

Kitâbesi:

-Âh mine'l-mevt[348]
-Bir kuş idim uçdum yuvadan
-Ecel beni ayırdı anadan ve babadan
-Merhûm[349] ve mağfûr[350] İbrahim Bey
-Zevcesi[351] Esmâ Hanımın mahdûmu[352]
-Nuri Bey rûhuna el-Fâtiha
-1290

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlamdır, asıl yeri belli değildir.

Türü: Erkek çocuk mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 93 cm. En: 28-26 cm. Et K.: 6 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 80 cm. En: 18-16 cm. Et K.: 5 cm.

Konu: Nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında fes biçiminde bir başlık yer almaktadır. Fesin üst yanından alta doğru bir püskül inmektedir. Kullanılan bu fes tipi, Azizî fes olarak nitelendirilmektedir. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde dizilmiş olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 7 satır hâlinde kabartma tekniğiyle verilmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmı beyzi kemer, gövdesi dikdörtgene yakın biçimlidir. Gövde üzerinde herhangi bir yazı veya süsleme öğesine rastlanmamaktadır.

Mezar Taşı No. 14:

Tarihi: 1295 (1878)

[343] Dâimî olan, geçici olmayan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 262
[344] Yeni yetişmiş. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1474
[345] Cennetler. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 473
[346] Rahmet-i İlâhiyeye mazhar olan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1323
[347] Mağfiret-i İlâhiyeye nâil olan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1375
[348] Âh ölüm âh!
[349] Rahmet-i İlâhiyeye mazhar olan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1323
[350] Mağfiret-i İlâhiyeye nâil olan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1375
[351] Karı. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 690
[352] Oğul, erkek evlat. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1358

Kime Ait Olduğu: Bayram Bey kerîmesi ve Edik Bey zevcesi Habîbe Hanım

Kitâbesi:
-Âh mine'l-mevt[353]
-Emretti Hüdâ eyledi fermân
-İrişdi ecel virmedi emân
-Gençliğime doymadım dünyada hemân
-Vire cennette murâdım Hâlık-ı Rahmân[354]
-Maşûkiye Karyesinden[355]
-Ubıh Kabîlesinden Bayram
-Bey kerîmesi[356] ve Edik Bey
-Zevcesi[357] Merhûme Habibe Hanım
-Rûhuna Fâtîha 1295

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 141 cm. En: 35-29 cm. Et K.: 8 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 105 cm. En: 32-28 cm. Et K.: 7 cm

Konu: Bitkisel (kıvrık dal, yaprak) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında gülçe tepelik, tepeliğin merkezinde ise bir penç yer almaktadır. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde dizilmiş olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 10 satır hâlinde kabartma tekniğiyle verilmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmında yelpaze biçiminde yerleştirilmiş bir başlık mevcuttur. Gövdesi dikdörtgene yakın biçimlidir. Süsleme olarak bitkisel konulu bir kompozisyon işlenmiştir. Gövdenin alt kısmından en üst kısma kadar uzanan dallar S kıvrımlıdır ve üzerlerinde yapraklar yer almaktadır.

[353] Âh ölüm âh!
[354] Merhameti çok olan Yaratıcı
[355] Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068
[356] Kız çocuk. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1162
[357] Karı. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 690

Mezar Taşı No. 15:

Tarihi: 1293 (1876/1877)

Kime Ait Olduğu: Zekiye Hanım bint Lapaşî

Kitâbesi:
-Âh mine'l-mevt[358]
-Doymadan gençliğime eyvâh vâh
-Meskenim kıldı felek hak-i siyah[359]
-Virmedi dest[360] irmeğe maksûduma[361]
-Eyledi ömrümü ğadr[362] ile tebâh[363]
-İzmid Sancağına tâbi Derbend-i
-Maşûkiye Karyesi[364] sakinlerinden
-Merhûme Zekiye Hanım bint[365] Lapaşî (?) rûhuna
-Fâtîha 1293

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlamdır, asıl yeri belli değildir.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 123 cm. En: 28-21 cm. Et K.: 4 cm. Ayak Şâhidesi: Yok.

Konu: Bitkisel (yaprak) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında gülçe tepelik, tepeliğin merkezinde ise bir penç yer almaktadır. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde dizilmiş olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 8 satır hâlinde kabartma tekniğiyle verilmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak

[358] Âh ölüm âh!
[359] Kara toprak. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 569
[360] El Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 659
[361] Kasıt, niyet Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1391
[362] Haksızlık, zulüm. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 962
[363] Yok olmuş. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 378
[364] Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068
[365] Kızı.

tanımlanır. Ayak şâhidesi: Ayak şâhidesi bulunamamıştır.

Mezar Taşı No. 16:

Tarihi: 1304 (1886/1887)

Kime Ait Olduğu: Abdullah oğlu Mustafa'nın kerîmesi Nesîbe

Kitâbesi:
-Âh mine'l-mevt[366]
-Bir kuş idim uçdum yuvadan
-Ecel beni ayırdı anadan ve babadan
-Maşûkiye Karyesinden[367] Ubıh
-Kabîlesinden Abdullah oğlu
-Mustafa'nın kerîmesi[368] Nesîbe rûhuna
-Fâtiha 1304

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Kız çocuk mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 90 cm. En: 27-25 cm. Et K.: 5 cm. Ayak Şâhidesi: Yok.

Konu: Bitkisel (yaprak) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında gülçe tepelik, tepeliğin merkezinde ise bir penç yer almaktadır. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde dizilmiş olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 6 satır hâlinde kabartma tekniğiyle verilmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Ayak şâhidesi bulunamamıştır.

Mezar Taşı No. 17:

Tarihi: R. 1 Nisan 1296 (H. 3 Cemâziyelevvel 1297/M. 13 Nisan 1880)

Kime Ait Olduğu: Tâk Bin Abdullah

Kitâbesi:
-Âh mine'l-mevt[369]
-Doymadan gençliğime kıydı felek cânıma âh
-Ğadr[370] edüp câm-ı vatanım eyledi hâk-i siyah[371]
-Virmedi dest[372] irmeğe maksûduma[373]
-Ömrümü kıldı hebâ-gâm[374] deli cân-ı tebâh[375]
-Derbend-i Maşûkiye'sinde meskûn[376]
-Abaza Kabîlesinden merhûm Tâk (?)
-Bin[377] Abdullah rûhuna Fâtîha 1296
-Fî 1 Nisan

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Erkek mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 110 cm. En: 28 cm. Et K.: 3 cm. Ayak Şâhidesi: Boy: 90 cm. En: 27 cm. Et K.: 5cm

Konu: Bitkisel (kıvrık dal, yaprak, penç) ve nesneli (başlık) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgene yakın gövde biçimli olan mezar taşının üst kısmında fes biçiminde bir başlık yer almaktadır. Fesin üst yanından alta doğru bir püskül inmektedir. Kullanılan bu fes tipi, Azizî fes olarak nitelendirilmektedir. Kitâbe ile başlık arasında kalan kısımda, her iki yana uzanan kıvrık dallar üzerinde küçük yapraklardan oluşan bir süsleme yer almaktadır. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde dizilmiş olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde,

366 Âh ölüm âh!
367 Köy. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1068
368 Kız çocuk. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1162
369 Âh ölüm âh!
370 Haksızlık, zulüm. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 962
371 Kara toprak. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 569
372 El Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 659
373 Kasıt, niyet. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1391
374 Arzusu yok olmuş.
375 Yok olmuş. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 378
376 İçinde ikâmet olunan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1344
377 Oğlu.

ilki serlevha olmak üzere 9 satır hâlinde kabartma tekniğiyle verilmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Taşın üst kısmı sivri kemer, gövdesi dikdörtgene yakın biçimlidir. Süsleme olarak bitkisel konulu bir kompozisyon işlenmiştir. Sağda ve solda olmak üzere yapraklı iki dal, gövdeyi boydan boya dolaşmaktadır. Üst kısımda dallardan ayrılan iki penç görülmekte ve aynı zamanda kompozisyonu da sonlandırmaktadır.

Mezar Taşı No. 18:

Tarihi: 1312 (1894/1895)

Kime Ait Olduğu: Mehmed Es'ad Beyin kayınvâlidesi Ayşe Hanım

Kitâbesi:
-Hüve'l-Bâkî[378]
-Bâb-ı Vâlâ-i[379] Serasker-i Piyâde
-Dâiresi Tahrîrat[380] Kalemi Birinci
-Sınıf hulefâsından[381]
-Mehmed Es'ad Beyin kayın
-Vâlidesi merhûme Ayşe Hanımın
-Rûhuna Fâtiha
-1312

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 110 cm. En: 28-25 cm. Et K.: 5 cm. Ayak Şâhidesi: Yok.

Konu: Bitkisel (yaprak, penç) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgen gövdeye yakın biçimli olan şâhidenin üst kısmı sivri kemer, kemer üzerinde yapraklar ve pençlerle işlenmiş hotoz biçimli bir başlık bulunmaktadır. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa doğru diyagonal bir şekilde dizilmiş olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 8 satır hâlinde kabartma tekniğiyle verilmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Ayak şâhidesi bulunamamıştır.

Mezar Taşı No. 19:

Tarihi: 1309 (1891/1892)

Kime Ait Olduğu: Mehmed Es'ad Beyin kayınvâlidesi Ayşe Hanımın kızı Esmâ Hanım

Kitâbesi:
-Hüve'l-Bâkî[382]
-Bâb-ı Vâlâ-i[383] Serasker-i
-Piyâde Dâiresi Tahrîrat[384]
-Kalemi Birinci Sınıf hulefâsından[385]
-Mehmed Es'ad Beyin kayın
-Vâlidesi Ayşe Hanımın
-Kızı merhûme Esmâ Hanımın
-Rûhuna Fâtiha
-1309

Tipi: Şâhideli mezardır.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Türü: Kadın mezarıdır.

Malzeme: Taş malzeme kullanılmıştır.

Ölçü: Baş Şâhidesi: Boy: 95 cm. En: 27-25 cm. Et K.: 6 cm. Ayak Şâhidesi: Yok.

Konu: Bitkisel (yaprak, penç) bezeme kullanılmıştır.

Tanım ve Kompozisyon: Baş şâhidesi: Dikdörtgen gövdeye yakın biçimli olan şâhidenin üst kısmı sivri kemer, kemer üzerinde yapraklar ve pençlerle işlenmiş hotoz biçimli bir başlık bulunmaktadır. Kitâbede yer alan yazı şeritleri soldan sağa

[378] Dâimî olan, geçici olmayan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 262
[379] Yüksek, yüce, âlî. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1484
[380] Resmî yazışma, mektup. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 383
[381] Halifeler. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 588
[382] Dâimî olan, geçici olmayan. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 262
[383] Yüksek, yüce, âlî. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1484
[384] Resmî yazışma, mektup. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 383
[385] Halifeler. Bkz. *Kâmûs-ı Türkî*, s. 588

doğru diyagonal bir şekilde dizilmiş olup, silmelerin oluşturduğu çerçeveler içinde, ilki serlevha olmak üzere 7 satır hâlinde kabartma tekniğiyle verilmiştir. Yazı üslûbu talik hattı olarak tanımlanır. Ayak şâhidesi: Ayak şâhidesi bulunamamıştır.

C. ÇİZİMLER VE FOTOĞRAFLAR

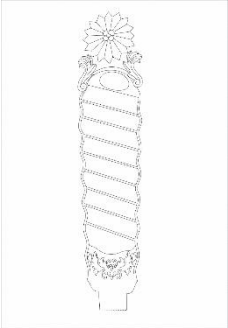 Çizim 1-Ana Hazîre No: 1	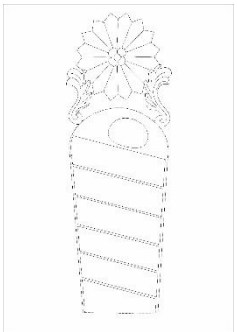 Çizim 2-Ana Hazîre No: 13	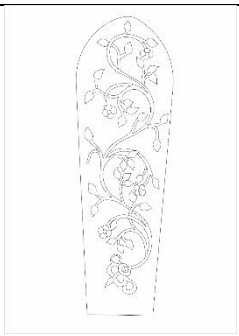 Çizim 3-Ana Hazîre No: 14a	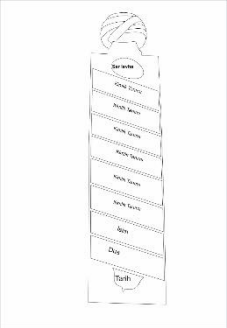 Çizim 4-Ana Hazîre No: 19
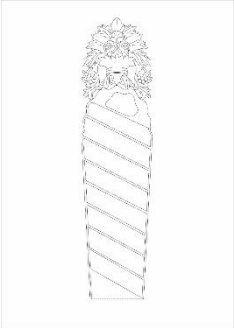 Çizim 5-Ana Hazîre No: 20	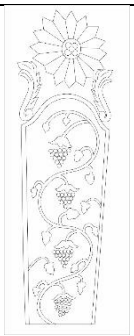 Çizim 6-Ana Hazîre No: 26a	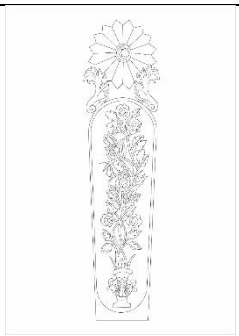 Çizim 7-Ana Hazîre No: 31a	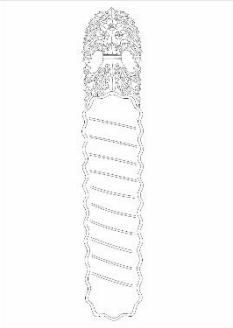 Çizim 8-Ana Hazîre No: 34
Çizim 9-Ana Hazîre No: 39	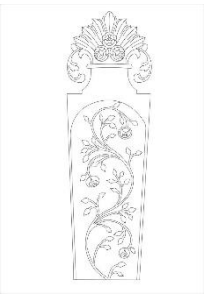 Çizim 10-Ana Hazîre No: 39a	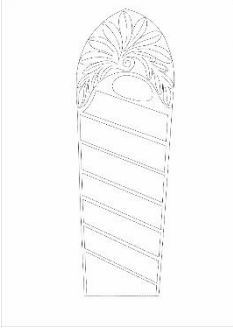 Çizim 11: Sağ kanat-2	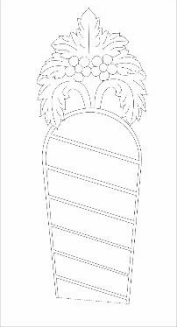 Çizim 12: Sağ kanat-18

Ana Hazîre 1: Baş şâhidesi	Ana Hazîre 1a: Ayak şâhidesi	Ana Hazîre 2: Baş şâhidesi	Ana Hazîre 2a: Ayak şâhidesi
Ana Hazîre 3: Baş şâhidesi	Ana Hazîre 3a: Ayak şâhidesi	Ana Hazîre 4: Baş şâhidesi	Ana Hazîre 4a: Ayak şâhidesi
Ana Hazîre 5: Baş şâhidesi	Ana Hazîre 5a: Ayak şâhidesi	Ana Hazîre 6: Baş şâhidesi	Ana Hazîre 6a: Ayak şâhidesi

Ana Hazîre 7: Baş şâhidesi

Ana Hazîre 7a: Ayak şâhidesi

Ana Hazîre 8: Baş şâhidesi

Ana Hazîre 8a: Ayak şâhidesi

Ana Hazîre 9: Baş şâhidesi

Ana Hazîre 9a: Ayak şâhidesi

Ana Hazîre 10: Baş şâhidesi

Ana Hazîre 10a: Ayak şâhidesi

Ana Hazîre 11: Baş şâhidesi

Ana Hazîre 11a: Ayak şâhidesi

Ana Hazîre 12: Baş şâhidesi

Ana Hazîre 12a: Ayak şâhidesi

Ana Hazîre 13: Baş şâhidesi

Ana Hazîre 13a: Ayak şâhidesi

Ana Hazîre 14: Baş şâhidesi

Ana Hazîre 14a: Ayak şâhidesi

Ana Hazîre 15: Baş şâhidesi

Ana Hazîre 15a: Ayak şâhidesi

Ana Hazîre 16: Baş şâhidesi

Ana Hazîre 17: Baş şâhidesi

Ana Hazîre 17a: Ayak şâhidesi

Ana Hazîre 18: Baş şâhidesi

Ana Hazîre 18a: Ayak şâhidesi

Ana Hazîre 19: Baş şâhidesi

Ana Hazîre 19a: Ayak şâhidesi

Ana Hazîre 20: Baş şâhidesi

Ana Hazîre 20a: Ayak şâhidesi

Ana Hazîre 21: Baş şâhidesi

Ana Hazîre 21a: Ayak şâhidesi

Ana Hazîre 22a: Ayak şâhidesi

Ana Hazîre 22b: Ayak şâhidesi

Ana Hazîre 23: Baş şâhidesi

Ana Hazîre 23a: Ayak şâhidesi

Ana Hazîre 24a: Ayak şâhidesi

Ana Hazîre 25a: Ayak şâhidesi

Ana Hazîre 26: Baş şâhidesi

Ana Hazîre 26a: Ayak şâhidesi	Ana Hazîre 27: Baş şâhidesi	Ana Hazîre 27a: Ayak şâhidesi	Ana Hazîre 28: Baş şâhidesi
Ana Hazîre 29: Baş şâhidesi	Ana Hazîre 29a: Ayak şâhidesi	Ana Hazîre 30: Baş şâhidesi	Ana Hazîre 30a: Ayak şâhidesi
Ana Hazîre 31: Baş şâhidesi	Ana Hazîre 31a: Ayak şâhidesi	Ana Hazîre 32: Baş şâhidesi	Ana Hazîre 33: Baş şâhidesi

Ana Hazîre 34: Baş şâhidesi

Ana Hazîre 35: Baş şâhidesi

Ana Hazîre 35: Ayak şâhidesi

Ana Hazîre 36: Baş şâhidesi

Ana Hazîre 36a: Ayak şâhidesi

Ana Hazîre 37: Baş şâhidesi

Ana Hazîre 37a: Ayak şâhidesi

Ana Hazîre 38: Baş şâhidesi

Ana Hazîre 38a: Ayak şâhidesi

Ana Hazîre 39: Baş şâhidesi

Ana Hazîre 39a: Ayak şâhidesi

Ana Hazîre 40: Baş şâhidesi

Ana Hazîre 40a: Ayak şâhidesi

Ana Hazîre 41: Baş şâhidesi

Ana Hazîre 41a: Ayak şâhidesi

Ana Hazîre 42: Baş şâhidesi

Hazîre sağ kanat 1: Baş Şâhidesi

Hazîre sağ kanat 1a: Ayak Şâhidesi

Hazîre sağ kanat 2: Baş Şâhidesi

Hazîre sağ kanat 2a: Ayak Şâhidesi

Hazîre sağ kanat 3: Baş Şâhidesi

Hazîre sağ kanat 3a: Ayak Şâhidesi

Hazîre sağ kanat 4: Baş Şâhidesi

Hazîre sağ kanat 4a: Ayak Şâhidesi

Hazîre sağ kanat 5: Baş Şâhidesi

Hazîre sağ kanat 6: Baş Şâhidesi

Hazîre sağ kanat 6a: Ayak Şâhidesi

Hazîre sağ kanat 7: Baş Şâhidesi

Hazîre sağ kanat 7a: Ayak Şâhidesi

Hazîre sağ kanat 8: Baş Şâhidesi

Hazîre sağ kanat 8a: Ayak Şâhidesi

Hazîre sağ kanat 9: Baş Şâhidesi

Hazîre sağ kanat 9a: Ayak Şâhidesi

Hazîre sağ kanat 10: Baş Şâhidesi

Hazîre sağ kanat 10a: Ayak Şâhidesi

Hazîre sağ kanat 11: Baş Şâhidesi

Hazîre sağ kanat 11a: Ayak Şâhidesi	Hazîre sağ kanat 12: Baş Şâhidesi	Hazîre sağ kanat 13: Baş Şâhidesi	Hazîre sağ kanat 13a: Ayak Şâhidesi
Hazîre sağ kanat 14: Baş Şâhidesi	Hazîre sağ kanat 14a: Ayak Şâhidesi	Hazîre sağ kanat 15: Baş Şâhidesi	Hazîre sağ kanat 16: Baş Şâhidesi
Hazîre sağ kanat 17: Baş Şâhidesi	Hazîre sağ kanat 17a: Ayak Şâhidesi	Hazîre sağ kanat 18: Baş Şâhidesi	Hazîre sağ kanat 19: Baş Şâhidesi

Mezarlığın güneydoğusundan bir görünüm

Mezarlığın doğusundan bir görünüm

D. KİTÂBELERİN SOSYAL VE EDEBÎ ANALİZİ

1. Sosyal Analiz

Osmanlı mezar taşlarının dili, edebiyattaki teşhis (şahıslaştırma) ve intak (konuşturma) sanatlarıyla açıklanabilecek şekilde adeta mezardaki ölüyü canlı bir kişi gibi algılatmakta ve onu konuşturmaktadır.

Sosyal açıdan incelendiğinde Maşûkiye mezar taşlarının çoğu Çerkes asıllı insanlara aittir. Bu durumda Çerkesler üzerine bilgi vermek gerekmektedir.

Çerkesler kendilerine Adığe demektedir. Adığe ise, babanın sulbundan gelen anlamında bileşik bir sözcüktür. Yani Adığeler kendilerine Âdem babanın çocukları demektedirler.[386] Çerkesler, Kuzey Kafkasya'nın yerli halkıdır. "Çerkes" adı, Grekler tarafından Batı Kafkasya'da yaşayan halklara verilmiş "Kerket" ya da benzeri bir adın değişerek bugünkü şeklini almasıyla oluşmuştur.[387]

Kuzey Kafkasya'dan geldikleri bilinen Çerkeslerin geldikleri bölge sınırları şöyledir; Doğuda Hazar denizi, batıda Karadeniz ve Azak Denizi, kuzeyde Maniç Nehri ve bataklıkları, güneydoğuda ise Samur Nehri'nin Hazar'a döküldüğü noktaya kadar uzandığı kabul edilen hat ile çevrili coğrafi bölgeye Kuzey Kafkasya denilmektedir.[388] Abhazya ve Kuzey Osetya toprakları, kısmen dağ yamaçlarında ve kısmen güneyde kalıyorsa da, kültür dokusu ve köken ortaklığı bakımından kuzeye dâhil edilmektedir. Birçok tarihçi ve haritacı Çerkeslerin yurdu anlamında sadece Adıge boylarının, Abhaz-Abazin boylarının ve Ubıh halkının topraklarını kapsayan orta ve kuzeybatı Kafkasya için bu kavramı kullanmaktadır. Kafkas halklarının tümünü (Adıge, Abhaz, Ubıh, Karaçay, Oset, Çeçen-İnguş ve Dağıstanlılar) Çerkes üst kimliği kapsamında değerlendiren tarihçiler tüm Kuzey Kafkasya'yı Çerkezya adıyla ifade etmektedir.[389]

Çerkes kavramı, Kafkasya'da yaşamakta olan halklardan herhangi birisinin doğrudan adı değildir. Çerkes ismi, dar anlamda Kuzeybatı Kafkas kökenli Adıge-Abaza-Ubıh gruplarını, en dar anlamda ise sadece Adıge grubuna mensup boyları kapsamaktadır. Ancak Osmanlı'dan günümüze kadar olan literatürde, göçler ve sürgünler sonucunda Kafkasya'dan gelen tüm

---

[386] Ali Çurey, *Sözcüklerin Tanıklığında Çerkes Tarihi*, İstanbul 2003, s. 13

[387] *Çerkeslerin Sürgünü-21 Mayıs 1864-Tebliğler, Belgeler, Makaleler*, Kafkas Derneği Yayınları, Ankara 2001, s. 208.

[388] Çurey, s. 49

[389] "Biz Çerkesler", haz. Cahit Aslan vd., Kafkas Dernekleri Federasyonu, (çevrimiçi) http://www.circassian.us/Makaleler/Biz-Cerkesler.pdf, 17.06. 2014, s. 2

göçmenler bir üst kimlik olarak *Çerkes* adıyla tanımlanmıştır. Sonuç olarak Çerkesler üç gruba ayrılabilir: 1. Kendilerine Adığe genel adını veren asıl Çerkesler, 2. Adığe olduklarını söyleyen ama dil bakımından bir öncekilerden çok büyük farklılık gösteren Ubıhlar, 3. Abhaz-Abaza grubu[390]

Kuzey Kafkasya'nın bugünkü halkı, tarih öncesi dönemlerden beri kendi ülkelerinin yerlileridir. Çerkeslerin önceleri yer tanrıları, gök tanrıları, deniz ve ırmak tanrıları vardı. Bugün resmi olarak Sünni Müslüman olan Çerkeslerin Mozdok yöresindeki küçük bir grubu Ortodoks Hristiyan'dır. Kafkasya, tarih boyunca çeşitli akınlara uğramış olmakla beraber bunların çoğu kalıcı olamamıştır. Ancak yüzyıllarca sürmüş savaşlardan sonra 21 Haziran 1864'te tamamlanan Rus işgali kalıcı olmuştur.[391]

1817-1864 Kafkas Savaşları ve son yıllarında Çarlık Rusya'nın uyguladığı kolonyalist politikalar nedeniyle Adigeler büyük bir mağduriyete uğradı. Ruslar, bağımsızlık ve özgürlük için mücadele eden halkın bir kısmı imha, kalan nüfusun da yaklaşık %80'ini Osmanlı topraklarına sürgün etmişlerdir. Çerkeslerin sürgün yolundaki Müslüman topluluklar da onlarla birlikte göç etmişlerdir. Özellikle Batum yöresindeki Gürcü ve Doğu Karadeniz'deki Mohti toplumlukları da Çerkesler ile birlikte Osmanlı Devleti'nin güvenli bölgelerine göç etmişlerdir. Göçmenler genellikle Karadeniz'in Kafkasya yöresine benzer nitelikli yerlerine yerleşmişlerdir. Maşûkiye de bu tür yerlerden birisidir.

Sürgün edilip toprakları insansız kalan Abhazya ise tenhalaşmıştır. Abhaz halkı ile kan bağı olan ve Hosta ile Şahe nehirleri arasında yaşayan Ubıh halkı da yurtlarından sürüldükten sonra Abhazya'da sayıları oldukça azalan Abhaz halkları ile doğrudan bir bağlantıları kalmamıştır.[392]

Türkiye'ye gelen göçmenlerin yerleştirilmesi işlemleri Tanzimat Fermanı'nın ilanına kadar Bâb-ı Âlî'nin eyaletlere gönderdiği fermanlar doğrultusunda olmuş veya uygun bir bölgeye yerleşen göçmenlerin başvuruları üzerine kendilerine para ve malzeme yardımı yapılmıştır. 1859 Yılına kadar Şehremâneti'ne bırakılan göçmenlerin yerleştirilmesi işleri, Kırım savaşı (4 Ekim 1853-30 Mart 1856 tarihli Osmanlı-Rus savaşı) sonrası hızla artan göçler nedeniyle yoğunluk kazanmıştır. Bu durumda Şehremâneti sorunun çözümünde yeterli olmamış ve devlet, problemi halledecek bir komisyon kurulmasına ilişkin kanun çıkarmak zorunda kalmıştır. Kanunla "İskân-ı Mühâcirîn" adı altında kurulan ve göçmenlerin yerleştirilmesine ilişkin tüm işlemleri yürütmekle sorumlu olan komisyonun adı, daha sonra "Mühâcirîn ve Aşâir Müdîriyet-i Umûmiyesi" olarak değiştirilmiş ve bu müessese çalışmalarını Cumhuriyet'e kadar sürdürmüştür. Bu komisyon tarafından çok sayıda göçmen Amasya, Tokat, Sivas, Çankırı, Adana, Aydın, İçel, Bursa, Adapazarı ve İzmit çevresine yerleştirilmiştir.[393]

1864 Yılında Ubıhlar'ın diğer Adığe topluluklarıyla birlikte Türkiye'ye sürülmelerinden önce Ubıhlar (bugün Maşûkiye'dekiler dâhil), Çerkesya'nın Karadeniz kıyısındaki alanda yaşıyorlardı.

1864'te Osmanlı Türkiyesi'ne yapılan göçler sonucu, Ubıhların bir bölümü diğer Adigelerle birlikte Kuzey Anadolu ve Balkan topraklarına yerleştirildi. Ubıh ve diğer Adığelerden boşalan yerler ise, 1880 yılından sonra Rusların iskânına tahsis edildi. Balkanlar'a yerleştirilen Ubıhların tamamı, 1878 Berlin Antlaşması gereğince, diğer Çerkeslerle birlikte Osmanlı Asya'sı ve Afrika'sı topraklarına transfer edildiler. Ubıh dilini konuşmakta olan küçük

---

[390] Ayten Namıtok, *Çerkeslerin Kökeni*, çev. Aysel Çeviker, Kaf-Dav Yayınları, Ankara 2003, s. 4.
[391] *Çerkeslerin Sürgünü*, s. 209
[392] *Çerkeslerin Sürgünü*, s. 231
[393] Oğuz Arı, *Bulgaristan'lı Göçmenlerin İntibakı, 1950-51'de Bursa'ya İstanbul'da İskân Edilenlerin İntibakı İle İlgili Sosyolojik Araştırma*, Rekor Matbaası, Ankara 1960, s. 7

kalıntı gruplar da Sapanca'nın Kırkpınar, Maşûkiye ve Yanık köyleri ile Manyas'ın Hacı Yakup ve Hacı Osman köylerine yerleştiler. Bu arada, Hacı Osman köyünden olup Ubıh dilini konuşan son birey olarak kabul edilen Tevfik Esenç'in 8 Ekim 1992'de ölmesiyle de, Ubıh dili ölü diller arasına alınmıştır.[394]

2. Edebî Analiz

İnsanoğlu, kaçınılmaz bir gerçek olarak herkesin karşısına çıkan ölüm olayı karşısında duygularını, düşüncelerini, his ve heyecanlarını zamanla edebî eserler vasıtasıyla dile getirmiştir. Halk şirindeki ağıt ve divan şirindeki mersiyelerin konusu tamamen ölüm ile ilgilidir. Yine divan şiirinde sıkça işlenen konulardan biri ölümdür. Sanat endişesi taşıyan edebi eserlerin dışında bir de gerek halkın gerekse dönemin şairlerinin, ölüm olayı karşısında, tamamen içinden gelen duygularını ifade etmiş oldukları mezar taşlarına yazılmış olan şiirler bulunmaktadır. Türk kültür tarihi açısından çok önemli bir yere sahip olan mezar taşı kitâbeleri incelendiğinde, burada yer alan şiirlerin alelade birer metin olmadığı, sanat değeri yüksek birer edebi metin oldukları görülecektir.[395]

Maşûkiye'deki mezar taşlarında yapılan köken vurgulamaları Çerkeslerin geldikleri bölge ve soylarını ne kadar önemsediklerini göstermektedir. Bölge konusuna yapılan atıflar göçe zorlanmış toplulukların sıla hasreti ve toprağa dönüş özlemlerinin devam ettiğini göstermektedir. Diğer taraftan soya yapılan vurgular ise toplulukların kendi aralarındaki katmanlaşmarına atıf yapmaktadır. Yani kimi soyların diğerlerinden üstün olduğu inancı, soyu bu kadar bâriz vurgulamalarına yol açmıştır denebilir. Nitekim Çerkesler arasında kırsal aristokrasinin geliştiğinin göstergesi mezar taşlarındaki soya dair uzun açıklamalardır. Ayrıca mezar taşlarında Allah'a yakarış ve selamete eriş isteği Müslüman toplulukların ortak özelliği olarak dikkat çekmektedir.

Yazımızda sadece Maşûkiye mezar taşlarında yer alan manzumelerde ölüm, dünya, felek, ecel, fena, beka temalarının nasıl işlendiğine dair örnekler verlecektir.

a. Serlevha'da Fenâ-Bekâ Vurgusuyla Tezat Sanatı

Ehl-i kitap dinlerin ortak niteliği kurtuluşu öteki dünyada aramaktır. Bu nedenle bu dünyanın değil, ötekinin sonsuzluğuna inanılmaktadır. Bu sonsuzluğun gerçek sahibi de Yaratan'ın kendisidir. Ölümle birlikte sonsuzluğa göç edenlerin ardından ironik bir bağlamda yaratanın sonsuzluğu vurgulanarak aslında göçedenin sonsuzlukla ilişkisi anlatılmak istenmektedir. Bu nedenle mezar taşları, aşağıdaki örneklerde olduğu gibi her daim "sonsuz olan O" ve bunun farklı örnekleriyle başlar.

-Hüve'l-Bâkî
-Hüve'l-Mu'înü'l-Bâkî
-Hüve'l-Mu'înü'l-Kerîm
-Hüve'l-Hayyü'l-Kayyûm
-Hüve'l-Bâkî'd-Dâim
-Hüve'l Hallâku'l-Bâkî
-Hüve'l Mu'înü'l-'Alîm

[394] Lavrov, s. 47 vd.
[395] Hasan Şener, "Osmanlı Dönemi Trabzon Mezar Taşı Manzumeleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 2, S. 4 (Aralık 2012), s. 2

b. Ölüme Dikkat Çekme (Tenbîh)

İnsan dünyaya geçici bir süre için konmuştur. Burada Allah tarafından hem imtihan edilecek hem eğitilecektir. Sonra da âhiretteki ebedî yurduna gidecektir. Dünyadaki nimetler ise, cennetteki gerçek nimetlerin çok eksik bir kopyası olarak âhireti hatırlatmak maksadıyla yaratılmışlardır. Ayrıca, insanlar ölümün ve ölüme götüren hallerin zorluğu ya da acılarından bîzâr olduklarını taşlara işledikleri "Âh mine'l-mevt" ve "Âh mine'l-mevti ve hâlâtih" gibi ibareler vasıtasıyla ifade etmişlerdir.

Maşûkiye mezarlığındaki mezar taşı sözlerinin bir bölümünde ömrün geçiciliği ve fâniliğine atıfta bulunan sözlere yoğun biçimde rastlanmaktadır. Mesela Ubıh Kabilesinden Uzun Ömer Beyin mahdûmu merhûm Selim Beyin mezar taşında bu tema şöyle işlenmiştir:

-Emretti Hüdâ eyledi fermân
-İrişdi ecel virmedi emân
-Gençliğime doymadım dünyada hemân
-Vire cennette murâdım Hâlık-ı Rahmân
-Şehâdetle eyledim terk-i cihân
-Cennet-i firdevs ola bana mekân

Diğer örnek, Hüseyin Beyzâde merhum Mehmed Ali Bey mezar taşının kitâbesidir:

-Bu mezarın sahibi zât kim
-Nevbahâr-ı ömrü soldu hâliyâ
-Va'de-i vaslınla yer yer gezdirüb
-Bu makamda âhir ittin hâk-i pâ

Başka bir örnek, Lâz Şahin Efendinin Kerîmesi merhûme onbir yaşında İrtihâl iden Hanîfe Hanım mezar taşı sözünde ise yine zamansız gelen ani ölüm karşısında ömrün geçiciliği ve fâniliğine atıfta bulunulmuştur:

-Hâsıl-ı ömrüm ciğerim pâresi
-Gitti elden kaldı dilde yâresi
-Nevcivânım kıl şefâat bizlere
-Vâlideynin gayrı yoktur çaresi

Benzer temayı, bir çocuk mezarı olan Abdullah oğlu Mustafa'nın kerîmesi Nesîbe için yazılı mezar taşında da görmek mümkündür:

-Bir kuş idim uçdum yuvadan
-Ecel beni ayırdı anadan ve babadan

Ubuh kabilesinden Tüccâr Mûsâ Beyin oğlu Merhûm Mustafa Beyin mezar taşı kitâbesi ise, konunun bir başka örneğidir:

-Emr itti Hüdâ eyledi fermân
-İrişdi ecel virmedi emân
-Gençliğime doymadım dünyada hemân
-Vire cennette murâdım Hâlık-ı Rahman

c. Dua ve Bağışlanma İsteme (Münâcât)

Müslüman Türkler mezar taşlarına dua isteğini de kazımışlardır. Zira İslam dini ölümden sonra kapanmayan iyilik defterlerinden bahsetmektedir. Ölenin arkasından yapılan hayır duaları da bunlardan biridir. Bu nedenle mezar taşı kitâbeleri genellikle bir dua arzusu ile bitmektedir. Aşağıdaki örnekler bunun delilidir:

-Hacı Mustafa Efendinin zevcesi Merhûme Nefîse Hâtûn rûhuna el-Fâtiha
-Merhum Hacı Ali Efendinin rûhiçûn el-Fâtiha

-Kimseye kalmaz bu dehr-i bî-sübût, Gel oku bir Fâtiha itme sükût
-Okuyub bir Fâtiha ihsân ideler ruhuma, Tâ ki cennetten gele hûr u ğılmân yanıma
-Kim gelüb kabrimi ziyâret eyleyen ihvânımız, Okusunlar rûhum içûn Kul hû vallah âyeti

Mezar taşı kitabelerinin bazılarında Allah'tan bağışlanma duaları da vardır. Abaza Kabîlesinden Erzin Kopac'ın zevcesi Fatma hanımın mezar taşında,
-Ğarîb itme beni Yâ Rabb
-Kerem kıl rûz-i mahşerde
-Ne müşkildir ğarîb olmak
-Kişi iklim-i âhirde

d. Nasihat ve İbret

Mezar taşlarına işlenen temalardan biri de yaşayan insanlara yöneliktir. Yaşayan insanların hayatlarını sürdürürken zaman zaman ölümü düşünmeleri ve ona göre davranmaları için, mezar taşlarında dünya hayatının geçiciliği ve ölümün bütün canlılar için kaçınılmaz olduğu vurgulanmaktadır.-Ömer Beyin zevcesinin mezar taşında olduğu gibi:
-Eğer şâh-ı cihân olsan
-Felek kaddini bükmez mi??
-Kara yerde türâb olduk
-Sana ibret bu yetmez mi?
-Çünkü ömrüm tamâm oldu
-Bizden size selâm olsun

Diğer bir örnek, Ucibe el-Hacı Mustafa Efendinin mezar taşıdır:
-Emr-i Hak ile bir emrâz geldi benim tenime
-Bulmadı sıhhat vücûdum sebep oldu mevtime
-Âkıbet erdi ecel rıhlet göründü cânıma
-Elvedâ' olsun benim şimdengerû ahbâbıma
-Okuyub bir Fâtiha ihsân ideler rûhuma
-Tâ ki cennetten gele hûr u ğılmân yanıma
-Ziyaretten murâd bir duadır bugün bana ise yarın sanadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Maşûkiye'nin Osmanlı dönemi mezarlığı ve mezar taşları, 18.-20. yüzyıllar arasını kapsamakta ve gerek şekilleri ve gerekse içerikleri bakımından ekseri vasıflı birer tarihî eser durumundadırlar. Ne var ki, Türkiye ve diğer İslam ülkelerinde cehalet kaynaklı ilgisizlik, hatta tahribat yüzünden bu eserler bugün korumasız ve bakımsız kalmaktadır.

Müslüman halkın ekserisi bu tarihî mezar taşlarına, "ecdadımızın bu topraklara diktiği tapu belgeleri ve bizler için birer ibret ve gurur levhaları" olarak bakarken; içlerinden bazıları ise bunları birer emeksiz kazanç vesilesi gibi algılamakta ve bu yüzden onlara zarar vermekte ya da onları tahrip etmektedirler. Bu durumu önlemenin yegâne yolu ise, halkı kendi tarihi ve tarihî değerleri konusunda bilinçlendirmektir. Fakat daha önemli olan ise, devletin ilgili kurumlarının bu eserleri bir an evvel korumaya almasıdır.

Maşûkiye mezar taşları, bu beldenin kültür tarihi bakımından değerli bir hazinedir. Bu bakımdan bu eserlerin sanat tarihi metodolojisine uygun şekilde tespit, kataloglama ve çözümlemelerinin yapılarak bir bilimsel yayın haline getirilmesi büyük önem arz etmektedir. İşte bu çalışma bunu gerçekleştirme arzusuyla gerçekleştirilmiş bulunmaktadır. Ülkenin diğer

yerlerindeki Osmanlı mezar taşlarının benzer şekilde bir bilimsel çalışmaya konu edilmesi ve bu şekilde bilimsel yöntemlerle korumaya alınması ise, bu çalışmayı yapanların dileğidir.

KAYNAKLAR

ARI, Oğuz, *Bulgaristan'lı Göçmenlerin İntibakı, 1950-51'de Bursa'ya İstanbul'da İskân Edilenlerin İntibakı İle İlgili Sosyolojik Araştırma*, Rekor Matbaası, Ankara 1960

AYLAR, Mustafa, *Orhangazi İlçesinde ve Köylerinde Osmanlı Döneminden Kalma Mezar Taşları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir 2012

BAŞ, Emine, *Edirne Beylerbeyi Câmii Hazîresi'nde Bulunan Mezar Taşları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne 2009

BERK, Süleyman, *Zamanı Aşan Taşlar*, Zeytinburnu Belediyesi, İstanbul 2006

BİÇİCİ, Kamil, "Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığında Bulunan Süslemeli Mezar Taşları", *Sosyal Bilimler Dergisi*, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, S. 20 (2008), s. 297-324

"Biz Çerkesler", haz. Cahit Aslan vd., (çevrimiçi) http://www.circassian.us/Makaleler/Biz-Cerkesler.pdf, 17.06.2014, s. 1-29

BOA (Başbakanlık Osmanlı Arşivi)

ÇUREY, Ali, *Sözcüklerin Tanıklığında Çerkes Tarihi*, Çiviyazıları, İstanbul 2003

el-Mu'cemü'l-vecîz, Mecma'u'l-Lügati'l-Arabiyye, Mısır 1980

KARACA, Faruk, "Ölümle İlgili Davranış Örüntüleri Açısından Modern Batı ve Türk İslam Kültürü", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 12 (Erzurum 1999), s. 65-76

KAYA, Mehmet, "XIX. Yüzyılda İzmit (Kocaeli) Sancağı'nın Demografik Durumu ve İskân Siyaseti", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Ankara Üniversitesi, C. 26, S. 41, (çevrimiçi) http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/38/320.pdf, 18.06.2014, s. 59-80

KAYA, Şennur, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İzmit Kenti*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İTÜ-SBE, İstanbul 2008

KONUKÇU, Enver, "Türkler Öncesinde Kartepe Bölgesi", *Kartepe*, Kartepe Belediyesi Kültür Yanları, Kocaeli 2013, I, 17-32

KÜÇÜKALTAN, Derman-A. Kubaş, T. Ü. Polat, "Turizm Potansiyeli Yönüyle Kartepe", *Kartepe*, Kartepe Belediyesi Kültür Yayınları, Kocaeli 2013, I, 421-513

LAVROV, L.I., "Vubıkhlar Hakkında Etnografik Bir Araştırma", *Kafkasya Gerçeği*, S. 8, Samsun (1992), s. 47-68

Çerkeslerin Sürgünü, 21 Mayıs 1864-Tebliğler, Belgeler, Makaleler, Kafkas Derneği Yayınları, Ankara 2001

NAMITOK, Ayten, *Çerkeslerin Kökeni*, çev. Aysel Çeviker, Kaf-Dav Yayınları, Ankara 2003

POLATEL, Oğuz, "Nikomedia'dan İzmit'e Bir Kent Adının Dönüşümü", *History Studies*, Prof. Dr. Enver Konukçu Armağanı, (2012), s. 279-295

ŞEMSEDDİN SÂMÎ, *Kâmûs-ı Türkî*, neşreden: Ahmed Cevdet, Dersaadet, İstanbul 1317

ŞENER, Hasan, "Osmanlı Dönemi Trabzon Mezar Taşı Manzumeleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Sosyal Bilimler Dergisi*, Kilis Üniversitesi, C. 2, S. 4 (Aralık 2012), s. 1-15

ŞEYBAN, Lütfi, *Osmanlı Dönemi Taraklı Mezar Taşları ve Kitâbeleri*, Sakarya Büyükşehir Belediyesi, Adapazarı 2007

TUNCEL, Metin, "Kartepe İlçesinin Coğrafi Özellikleri", *Kartepe*, Kartepe Belediyesi Kültür Yayınları, Kocaeli 2013, I, 3-16

UĞURLUEL, Talha, "Osmanlı Mezar Taşlarının Dili", *Sızıntı Dergisi*, S. 294 (2003), s. 21-24